

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

XIV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

9-10 квітня 2025 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

**XIV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ПРАКТИЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ
РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ**

9-10 квітня 2025 року

**Львів
2025**

УДК 005
ББК 94.3(0)

Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 квітня 2025 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2025. – 70 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. Автори несуть безпосередню відповідальність за повноту, їх цілісність та дотримання норм академічної доброчесності.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ.....	5
<i>Вороннікова М.С.</i> РЕЛОКАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ВИЖИВАННЯ БІЗНЕСУ: ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ 2022-2024 РОКІВ	5
<i>Петрук А.Р., Прокопчук Б.С.</i> ІНФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	9
ІСТОРИЧНІ НАУКИ.....	11
<i>Вієру І.Д., (Ivan Viieru)</i> ІСТОРІЯ ЄВРЕЙСЬКОЇ ГРОМАДИ МІСТА ЧЕРНІВЦІ 11	
<i>Гудзь С.</i> ВЕЛИКА ДЕПРЕСІЯ 1929: ПРИЧИНИ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ ВПЛИВ.....	14
<i>Конончук Б.Р.</i> РОЗВИТОК НАУКИ ТА ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ.....	17
МЕДИЧНІ НАУКИ.....	19
<i>Антоневич М.М., Матлюк М.П., Антоневич Б.М., Козова І.Л.</i> АНАЛІЗ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ.....	19
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА	22
<i>Малярєнко В.В.</i> POLICE OF GREAT BRITAIN	22
<i>Омельчук І.С.</i> MAIN DIRECTIONS OF INTERPOL'S WORK	24
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ.....	26
<i>Діденко Р.</i> РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ	26
<i>Рой Н., Заяць Є.</i> ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ НА ЗАНЯТТЯХ МАТЕМАТИКИ У СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ	29
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	33
<i>Гльоза С.О.</i> ВПЛИВ ДОСВІДУ ЛІДЕРСТВА НА ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ	33
<i>Коцовська М.М.</i> ВПЛИВ ГОЛОДУ НА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ СТУДЕНТІВ	37
<i>Кузик В.Р.</i> ВПЛИВ НАВЧАННЯ НА ТРИВОЖНІСТЬ СТУДЕНТІВ.....	40
<i>Литвин Е.М.</i> ВПЛИВ БЕЗСОННЯ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ	43

ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ	45
<i>Артеменко Л.П.</i> ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ХІМІЇ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	45
<i>Чмельова Л.Д.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ХІМІЇ СТУДЕНТАМ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	48
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	51
<i>Харченко Т.І., Гостіщева Н.О.</i> МІСЦЕ ТА ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ «ПОРІВНЯЛЬНА ТИПОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ» В СИСТЕМІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	51
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	54
<i>Дерефінка Н.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	54
<i>Інгульська Д.А.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	56
<i>Левченко М.Д., Копилов Е.В.</i> ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ	59
<i>Овчаренко А.О.</i> ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ ТА США	62
<i>Олексенко А.В.</i> ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО В УКРАЇНІ ТА США	66
<i>Рахманов М.І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	68

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Воротнікова Марина Сергіївна

аспірантка кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана (Київ, Україна)

E-mail: vorotnikova_maryna@kneu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7932-087X>

РЕЛОКАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ВИЖИВАННЯ БІЗНЕСУ: ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ 2022-2024 РОКІВ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року спричинило глибокі трансформації в структурі національної економіки. Одним із найбільш помітних наслідків війни стало масове переміщення підприємств із зони активних бойових дій до безпечніших регіонів. Регіони, які раніше були ключовими промисловими, логістичними та торговельними центрами – зокрема Схід і Південь України – частково або повністю втратили можливість забезпечувати стабільну підприємницьку діяльність.

У таких умовах релокація бізнесу набула системного характеру та перетворилася на невід’ємну частину антикризової політики держави, спрямовану на збереження економічної активності, забезпечення зайнятості, безперервність виробництва та відновлення податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. Запроваджені урядом механізми підтримки релокації, зокрема пільгові умови транспортування, забезпечення виробничими приміщеннями та залучення міжнародної допомоги, стали ключовими чинниками продовження діяльності підприємств в умовах війни.

На початку повномасштабної війни Кабінет Міністрів України з Міністерством економіки України запустив спеціальну програму релокації підприємств, які знаходяться у зоні активних бойових дій до безпечніших регіонів. Дана програма передбачала отримання бізнесом допомоги в переміщенні свого обладнання на безпечні території, пошуку виробничих приміщень та розселенні працівників.

На початку повномасштабного вторгнення реалізація програми релокації підприємств регламентувалась та здійснювалась на основі таких нормативно-правових актів: Постановою Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 № 305 «Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану» [1], якою регламентовано безоплатне перевезення майна вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з переліком, який формується Міністерством економіки і передається до Міністерства інфраструктури; та Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.03.2022 № 245-р «Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб’єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію»[2], яке передбачає план невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб’єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію.

Передумовами масової релокації підприємств є: безпосередня загроза бойових дій та окупації; фізичне руйнування виробничих об'єктів; порушення логістичних та постачальних ланцюгів; загроза життю та безпеці працівників; поява державних і міжнародних програм підтримки релокації.

За перший місяць з початку повномасштабного вторгнення, відповідно до офіційних даних, опублікованих Кабінетом Міністрів України, станом на 29.03.2022 року із зони бойових дій було переміщено 108 підприємств, в тому числі 48 компаній відновили свою роботу на новому місці, та ще 50 знаходились на етапі транспортування [4].

Варто зазначити, що станом на 28 березня Міністерство економіки України одержало 1164 заявки на релокацію підприємств.

Перший етап в опрацюванні заявок – видалення повторних форм, запитів з неповною інформацією. Потім заявки відсортовуються за пріоритетністю – в першу чергу на релокацію можуть розраховувати виробничі підприємства. Далі заявка передається спеціально призначеним відповідальним фахівцям до однієї з приймаючих обласних адміністрацій. Після цього заявка надходить до логістів. Головним перевізником виступало Акціонерне товариство «Укрзалізниця», акціонерне товариство «Укрпошта» відповідало за підвезення обладнання до залізничної станції, а також могло виступати оператором, адже забезпечувало оперативне проходження блокпостів, оформлювало транспортні накладні і інші документи, що дозволяли компенсувати підприємству витрати на транспортування. Після прибуття на нове місце підприємство монтувало обладнання, підключалося до мереж, запускало роботу. Фахівці обласних адміністрацій сприяли і допомагали компаніям у облаштуванні.

Відповідно до інформації, оприлюдненої на сайті Міністерства економіки України, станом на серпень 2022 року 692 підприємств були офіційно релоковані, з них 484 підприємства (70%) відновили свою діяльність на нових місцях. Ці дані вказують на ефективну реалізацію початкового етапу програми, незважаючи на складні умови воєнного часу [5].

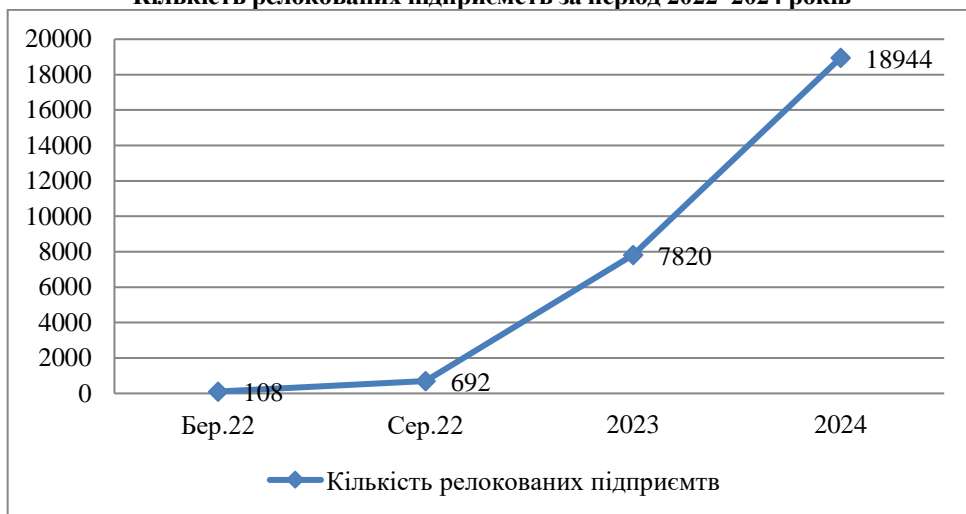
Упродовж 2023 року спостерігалось суттєве зростання масштабів переміщення бізнесу. За даними Опендатабот (української компанії, що надає доступ до державних даних з основних публічних реєстрів для громадян та бізнесу) та Міністерства фінансів України, упродовж 2023 року понад 7820 компаній змінили регіон своєї реєстрації, та спостерігалася тенденція до стабілізації та структурного закріплення цього процесу в системі національної економіки [6].

Варто зазначити, що станом на березень 2024 року вже було зафіксовано 18944 переміщень бізнесу між регіонами. Це майже втричі більше, ніж у 2023 році, що свідчить про тривалу актуальність проблеми та високу активність

Отже, динаміка релокації бізнесу в Україні упродовж 2022–2024 років має тенденцію до суттєвого зростання та наведена у діаграмі 1:

Діаграма 1.

Кількість релокованих підприємств за період 2022–2024 років

* Джерело: складено автором на основі [3], [4], [5].

Причини зростання кількості релокованих підприємств полягають у наступному:

- поглиблення воєнної ескалації в прифронтових регіонах: У 2022 році релокація була реакцією на термінову небезпеку. У 2023–2024 роках вона стала системною відповіддю бізнесу на довготривалі загрози у східних і південних регіонах (Харківська, Запорізька, Донецька, Херсонська області);
- розширення урядових програм підтримки релокації: із середини 2022 року розширено механізми допомоги: спрощено оформлення, логістика, пошук приміщень, компенсації. Це спростило доступ підприємств до релокації;
- залучення міжнародної фінансової підтримки (USAID, ЄБРР): у 2023-2024 роках з'явилися нові грантові та консультативні програми для переміщених бізнесів. Це стимулювало релокацію малих і середніх підприємств, які раніше не мали ресурсів для цього;
- формальна зміна юридичної адреси (реєстраційна релокація): у 2023-2024 роках частина підприємств офіційно перереєструвалась у нових регіонах, навіть якщо фізично працювала на іншій території ще з 2022-го. Це пояснює значний стрибок у кількісних показниках;
- розвиток економічної інфраструктури в приймаючих регіонах: Львівська, Закарпатська, Хмельницька, Тернопільська та Івано-Франківська області активно формували індустріальні зони, логістичні хаби та платформи для релокованого бізнесу.
- втрата надії на швидке завершення війни: якщо у 2022 році бізнес сприймав переміщення як тимчасове рішення, то у 2023-2024 роках багато підприємств почали будувати довгострокові стратегії адаптації, що включали постійну зміну місця діяльності.

Таким чином, зростання кількості релокованих підприємств є логічним наслідком перетворення релокації з екстреного заходу на стратегічний інструмент антикризового

управління в умовах війни. Висхідна динаміка на діаграмі 1 підтверджує масштабність і глибину процесу, що охоплює всі галузі економіки.

Отже, масштабне переміщення українських підприємств із зон активних бойових дій до безпечніших регіонів у період 2022–2024 років стало ключовим фактором збереження економічної активності та робочих місць. Урядові програми релокації, підтримані міжнародними організаціями, сприяли відновленню діяльності багатьох компаній на нових локаціях.

Незважаючи на значні успіхи, процес релокації супроводжувався викликами, такими як: потреба в адаптації до нових ринкових умов; інтеграція в місцеві громади; забезпечення логістичних та інфраструктурних потреб.

Подальша ефективність релокації залежатиме від комплексної підтримки на державному та місцевому рівнях, а також від гнучкості самих підприємств у пристосуванні до нових умов господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 № 305 «Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF#Text>;
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2022 № 245-р «Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text>;
3. Мигаль Марія, стаття «Релокація бізнесу в умовах війни: у які регіони переїжджають підприємства» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://iaa.org.ua/articles/business-relocation-in-times-of-war-what-regions-are-companies-moving-to/>
4. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiki-shcho-potribno-znati-biznesu-pro-programu-relokaciyi-pidpriyemstv>;
5. Офіційний сайт Міністерства економіки України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36922bf4-9d07-4cea-8ab1-7d769728b3d0>;
6. Сайт Опендатабот – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://opendatobot.ua/analytics/relocation-in-war-2>; <https://mixfin.info/uk/news/biznes-v-ukraini-perezhyv-7-tysiachi-relokatsii>.

УДК 330

*Петрук Андрій Романович,
аспірант*

*Прокопчук Богдан Сергійович,
студент*

*Науковий керівник: Брик Михайло Мирославович
к.е.н., доцент*

*Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна*

ІНФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У сучасному світі інформація відіграє ключову роль у розумінні соціально-економічних явищ і процесів, займаючи значне місце в житті людини. В Україні законодавче регулювання питань, пов'язаних зі «створенням, збиранням, отриманням, збереженням, використанням, поширенням, охороною та захистом інформації», здійснюється відповідно до Закону України «Про інформацію» [1].

Існує безліч джерел отримання інформації, зокрема газети, журнали, інтернет, електронні ресурси, новинні сайти, соціальні мережі тощо. Інформація безпосередньо впливає на зміни в суспільстві, що робить актуальним питання взаємодії з сучасними інформаційними технологіями. Важливу роль у розвитку інформаційного суспільства відіграє державна політика, яка визначає функції та завдання держави у цьому процесі. Значний інтерес викликає розвиток світового ринку телекомунікацій, що постійно перебуває у фокусі уваги інформаційного суспільства. Інформація впливає на культуру бізнесу, соціальну сферу та дозвілля. Однак, поряд із достовірною інформацією поширюються і фейкові новини, тому перед сприйняттям та поширенням будь-яких даних необхідно їх ретельно перевіряти.

Обмін інформацією може здійснюватися усно, письмово або у віртуальному середовищі. Сьогодні саме віртуальний формат комунікації є найпоширенішим завдяки своїй зручності та швидкості. Це дозволяє уникнути необхідності особистих зустрічей чи довготривалого пошуку людей, які володіють потрібними даними. Достатньо лише сформулювати запит у пошуковій системі або звернутися до цифрових ресурсів, таких як соціальні мережі, електронні бібліотеки, месенджери тощо.

Водночас традиційне усне спілкування залишається важливим способом обміну інформацією. Щодня ми взаємодіємо з іншими, обговорюємо події, висловлюємо емоції, що також є частиною інформаційного обміну. Кожен прожитий день наповнений моментами комунікації.

Окрім вербального спілкування, існує невербальна передача інформації, що включає жести, міміку, положення тіла та навіть напрямок погляду. Ці елементи відіграють важливу роль у розумінні та сприйнятті повідомлень, роблячи обмін інформацією багатограним і значущим.

Спостерігаючи за поведінкою та емоціями людини, можна отримати значну кількість інформації. Ще в 90-х роках була висунута концепція, згідно з якою розум є

першочерговим, інформація – другорядною, енергія – наступною за значущістю, а матерія і свідомість – похідними від цих трьох складових.

Інформація завжди відігравала важливу роль у розвитку суспільства, виконуючи акумулюючу функцію та сприяючи формуванню мовного апарату. Це зумовило появу писемності, яка значно прискорила обмін знаннями та сприяла передачі інформації між цивілізаціями. Подальший розвиток писемності привів до винайдення друкарства, що спочатку базувалося на ручній праці. Проте індустріалізація значно скоротила час обробки інформації завдяки механізації процесів.

Наступним етапом став перехід від індустріального суспільства до інформаційного, що супроводжувався появою комп'ютерних технологій. Це спричинило революційні зміни у способах збереження, обробки та поширення інформації, що суттєво вплинуло на всі сфери життя [2].

На початку 2000-х років компанія Microsoft провела дослідження світового ринку, яке засвідчило зростання інформаційних технологій на 10%, що перевищувало темпи економічного розвитку.

У 2020 році в Україні з'явилася інноваційна прикладна програма «Дія», розроблена Міністерством цифрової трансформації України. Цей додаток, запущений у тому ж році, дозволяє громадянам зберігати цифрові версії документів, таких як водійське посвідчення та закордонний паспорт, безпосередньо у смартфоні.

На сьогодні через «Дію» можна оплачувати банківські та поштові послуги, здійснювати комунальні платежі, а також користуватися цифровими COVID-сертифікатами, один з яких діє в межах країни, а інший визнається в країнах Європейського Союзу. Загалом у додатку доступно понад п'ятдесят державних послуг, що робить його зручним інструментом для оформлення документів, реєстрації, замовлення послуг і здійснення платежів усього за допомогою смартфона.

З огляду на стрімкий ритм сучасного життя, важливим є не лише отримання інформації, а й оптимізація часу. Час – це найдорожчий ресурс, який, на жаль, неможливо відновити.

Наприклад, під час співбесіди на роботу кандидату зазвичай надається лише 5-10 хвилин для самопрезентації, після чого роботодавець приймає рішення щодо подальших кроків. Це пояснюється тим, що ніхто не хоче витратити час на зайві розмови. У багатьох сферах існують встановлені часові рамки та нормативи, яких необхідно дотримуватись, щоб забезпечити своєчасне виконання завдань.

Отже, для глибокого аналізу соціально-економічних явищ і процесів надзвичайно важливими є своєчасне надання достовірної інформації та забезпечення зручного доступу до неї [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про інформацію» № 2657-ХІІ від 02.10.1992 із змінами та доповненнями. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 26.03.2025)

2. Шкарлет С.М. Дубина М.В. Сутність та особливості розвитку інформаційного суспільства. Науковий вісник Полісся. 2017. 1(2)(10). С. 152–158. [https://doi.org/10.25140/10.25140/2410-957620172\(10\)152-158](https://doi.org/10.25140/10.25140/2410-957620172(10)152-158)

3. Стегней, М. І. Статистика: кредитно-модульний курс: навч. посіб. М. І. Стегней, І. О. Іртищева. Київ : Кондор, 2016. 306 с.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Вієру І.Д., (Ivan Viieru)

студент-докторант

Сучавський університет «Штефан чел Маре»,

Румунія

ІСТОРІЯ ЄВРЕЙСЬКОЇ ГРОМАДИ МІСТА ЧЕРНІВЦІ

Стаття присвячена комплексному дослідженню історії єврейської громади міста Чернівці. Розглядаються ключові етапи розвитку громади в контексті політичних та соціокультурних трансформацій регіону. Особлива увага приділяється демографічним змінам, внутрішній структурі громади, її економічній діяльності та культурному життю, включаючи розвиток мовної ситуації (використання ідишу, іврит, німецької та румунської мов). Аналізуються періоди розквіту та інтеграції громади, а також часи дискримінації, обмежень прав та трагічних подій Другої світової війни, включаючи Голокост та депортації. Стаття також досліджує післявоєнну еміграцію та сучасний стан єврейської громади міста. На основі історичних джерел та наукової літератури, стаття пропонує всебічний аналіз еволюції єврейської громади Чернівців як невід'ємної частини багатокультурної історії міста та регіону.

Ключові слова: Єврейська громада, Буковина, Чернівці, ідиш, іврит, національна меншина, Голокост.

The article is devoted to a comprehensive study of the history of the Jewish community of Chernivtsi. The key stages of the community's development in the context of political and socio-cultural transformations of the region are considered. Particular attention is paid to demographic changes, the internal structure of the community, its economic activities, and cultural life, including the development of the linguistic situation (the use of Yiddish, Hebrew, German, and Romanian). The article analyzes the periods of prosperity and integration of the community, as well as the times of discrimination, restrictions on rights, and the tragic events of World War II, including the Holocaust and deportations. The article also explores postwar emigration and the current state of the city's Jewish community. Based on historical sources and scholarly literature, the article offers a comprehensive analysis of the evolution of the Jewish community of Chernivtsi as an integral part of the multicultural history of the city and the region.

Keywords: Jewish community, Bukovina, Chernivtsi, Yiddish, Hebrew, national minority, Holocaust.

Чернівці, локалізовані в південно-західному регіоні сучасної України (історично — Буковина), засвідчують документально підтверджену присутність єврейської громади, перші згадки про яку датуються 1408 роком. У період з 1359 по 1775 роки місто перебувало в складі Молдавського князівства, виконуючи функцію митного центру. Наприкінці XVIII століття відбулася інтеграція Чернівців до складу Австрійської імперії, на момент чого чисельність єврейського населення складала 468 осіб. У 1849 році місто набуло статусу адміністративного центру Австрійської Буковини. Соціолінгвістичною ознакою єврейської громади було використання мови ідиш, а основною сферою економічної діяльності виступала торгівля. Незважаючи на законодавчі обмеження щодо євреїв в межах Австрійської імперії, спостерігалася тенденція до зростання чисельності даної етноконфесійної групи. Станом на 1880 рік, кількість єврейського населення Чернівців досягла 14 449 осіб, що становило значну частку — 31,7% від загальної кількості мешканців міста.

У XIX столітті в середовищі єврейської громади Чернівців спостерігалася тенденція до лінгвістичної асиміляції, що виражалася у переважному використанні німецької мови

замість традиційних івриту та ідишу. Цей процес відбувався на тлі чинних правових обмежень, які регламентували професійну діяльність євреїв, обмежуючи її сферами ремісництва, торгівлі, лихварства, будівництва та володіння нерухомістю. В умовах домінування німецької мови в адміністративній та соціальній сферах Австрійської імперії, прагнення єврейської спільноти до соціальної інтеграції сприяло поширенню німецької мови. Внаслідок цього в межах громади сформувалися дві окремі соціокультурні групи. Перша, представлена переважно єврейською буржуазією, характеризувалася підтримкою ліберальних ідей та орієнтацією на використання німецької мови. Друга група, що складалася з ультраортодоксальних євреїв, зберігала прихильність до мов ідиш та івриту, а також до традиційного єврейського способу життя. Єврейська буржуазія, будучи прибічником модернізаційних процесів середини XIX століття, демонструвала схильність до відмови від консервативних моделей поведінки та до германізації освіти дітей. Релігійний аспект цього розколу знайшов відображення в обранні ліберальною течією рабина, який здійснював проповіді німецькою мовою, тоді як ортодоксальна частина громади обрала власного духовного лідера, що дотримувався традиційних релігійних практик. З метою врегулювання внутрішньогромадського конфлікту, місцева влада ініціювала створення розгалуженої мережі соціальних інституцій, включаючи молитовні будинки, синагоги, медичні заклади, заклади соціального піклування (притулки, дитячі будинки), благодійні фонди та освітній заклад зі змішаною програмою навчання (іврит та німецька мова). Значною віхою в історії громади стало 1867 рік, коли євреї Австро-Угорської імперії отримали повне юридичне звільнення з іншим населенням та право на вільний вибір професійної діяльності.

На початку XX століття Чернівці стали ареною нестабільної геополітичної ситуації, зумовленої Першою світовою війною. Перманентна окупація міста збройними силами Російської імперії, Української Народної Республіки та Румунського королівства спричинила значну еміграцію єврейського населення. Попри це, за даними 1930 року, чисельність єврейської громади Чернівців становила 42 592 особи, що складало 37% від загальної кількості мешканців. Після завершення Першої світової війни та розпаду Австро-Угорської імперії, Чернівці були інкорпоровані до складу Румунського королівства. Політика румунської держави щодо новоприєднаних територій передбачала їхню інтенсивну румунізацію, що знайшло відображення у відповідних адміністративних та соціокультурних заходах у Чернівцях. Населення Буковини підлягало мовній асиміляції шляхом запровадження румунської мови як основної замість німецької, відбулося перейменування топонімів, а освітній процес було переведено на румунську мову. Реакція єврейської громади на політику румунізації характеризувалася збереженням використання німецької мови та зростанням престижу ідишу як засобу комунікації. У період між 1919 та 1933 роками представникам єврейського населення, які обіймали значущі посади в місцевому самоврядуванні до початку воєнних дій, було надано можливість продовжити свою діяльність у складі міської ради (включаючи посади віце-мерів), професійних об'єднань, Торгово-промислової палати та національного парламенту Румунії.

У 1940 році, в контексті Другої світової війни, Чернівецька область була окупована Червоною армією та інкорпорована до складу Радянського Союзу. Наслідком радянської окупації стала депортація представників ліберальної буржуазії, чисельність якої сягала близько 3000 осіб, до Сибіру. Особи, ідентифіковані як антирадянські елементи та «вороги народу», підлягали примусовому переселенню до виправно-трудова таборів або регіонів з метою демографічного відновлення. У 1941 році відбулася повторна

окупація Чернівців військами Німеччини та Румунії. Режим Іона Антонеску, очільника румунської держави, ініціював проведення антисемітської політики, що призвело до припинення діяльності єврейських друкованих видань, арештів та засуджень представників рабинської та світської єврейської еліти. У Чернівцях єврейське населення було позбавлене основних громадянських та економічних прав, було віддано наказ про страту головного рабина міста та здійснено акт вандалізму щодо головного храму. У 1941 році румунською адміністрацією було створено гетто в Чернівцях, куди було насильно переселено 32 000 євреїв з подальшою їх депортацією до трудових таборів у Трансністрії.

В умовах окупаційного режиму періоду Другої світової війни, міський голова Чернівців, Траян Попович, етнічний румун, здійснив успішну спробу отримати санкцію на утримання 17 000 євреїв у місті для виконання примусових робіт, що дозволило їм уникнути депортації. Аргументація Поповича включала клопотання про залишення в місті осіб, які перейшли у християнство, представників інтелігенції та мистецтва, осіб, які раніше перебували на державній службі Румунії, пенсіонерів, військових офіцерів, інвалідів, робітників ключових галузей промисловості, медичних працівників, інженерів, архітекторів та співробітників судової системи. Дана ініціатива була мотивована необхідністю забезпечення функціонування міської інфраструктури та підтримки військового виробництва. В результаті вжитих заходів, близько 30% єврейської громади Чернівців змогли пережити період Голокосту.

У післявоєнний період, між 1945 та 1946 роками, єврейські вцілілі з Чернівців, які пережили депортацію до Трансністрії, отримали можливість еміграції через надання відповідних віз до Польщі та Румунії, з подальшим транзитом до Палестини. Чернівці відігравали значну роль як транзитний пункт у діяльності сіоністської організації «Berihah», що сприяла нелегальній еміграції жертв Голокосту до Палестини. У наступні десятиліття, в умовах комуністичного режиму, спостерігалася стійка тенденція до еміграції єврейського населення з Чернівців та України в цілому до Держави Ізраїль. На початку 1990-х років, після розпаду Радянського Союзу, єврейська громада, що залишилася в Україні, висловлювала сподівання на покращення свого становища. Однак, після здобуття Україною незалежності у 1991 році, прояви антисемітизму не були повністю викорінені. Процес національного державотворення в незалежній Україні супроводжувався певними викликами для національних меншин, включаючи єврейську громаду. На сучасному етапі в Чернівцях функціонує одна синагога, а чисельність єврейського населення міста становить приблизно 1300 осіб.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Corbea-Hoisie, Andrei: Chernivtsi. YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe, 02.08.2010. URL: <https://yivoencyclopedia.org/article.aspx/chernivtsi>
2. Gold, Hugo: History of Jews in the Bukowina I. Olamenu, Tel Aviv, 1958. URL: <https://www.jewishgen.org/yizkor/bukowinabook/Bukowina.html>
3. Gold, Hugo: History of Jews in the Bukowina II. Olamenu, Tel Aviv, 1962. URL: <https://www.jewishgen.org/yizkor/bukowinabook/Bukowina.html>

Гудзь Софія
Здобувачка фахової передвищої освіти
Спеціальність 123 Комп'ютерна інженерія
Вінницький технічний фаховий коледж

ВЕЛИКА ДЕПРЕСІЯ 1929: ПРИЧИНИ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ ВПЛИВ

Велика депресія 1929 року стала одним із наймасштабніших економічних потрясінь в історії людства. Ця фінансова криза не тільки зруйнувала економіки багатьох країн, а й спричинила значні соціальні, політичні та культурні зміни. Вона стала яскравим прикладом того, як нестабільність фінансових ринків може впливати на повсякденне життя мільйонів людей у всьому світі. У цій статті буде розглянуто основні причини Великої депресії, її наслідки та глобальний вплив на світову економіку.

Причини Великої депресії

1) Біржовий крах 1929 року

Однією з ключових причин Великої депресії став біржовий крах 24 жовтня 1929 року, відомий як "Чорний четвер". У цей день на Нью-Йоркській фондовій біржі відбувся масовий обвал акцій, що спричинило паніку серед інвесторів. Через кілька днів, 29 жовтня 1929 року ("Чорний вівторок"), ринок зазнав ще сильнішого падіння, що призвело до значних фінансових втрат [1].

Основними причинами краху біржі стали:

— Спекулятивна бульбашка – у 1920-х роках багато інвесторів активно купували акції, оцінюючи на постійне зростання їх вартості. Це призвело до надмірної переоцінки активів.

— Кредитна політика банків – банки надавали великі кредити на купівлю акцій, що призвело до штучного підвищення їх вартості.

— Різке падіння довіри до ринку – після перших ознак падіння акцій інвестори почали масово продавати свої активи, що лише посилювало кризу [2].

2) Дефляція та фінансова нестабільність

Дефляція та фінансова нестабільність під час Великої депресії стали результатом низки економічних і фінансових факторів, які вплинули на всі аспекти економіки. Після краху фондового ринку в 1929 році почалась глибока дефляція, тобто значне зниження загального рівня цін. Це сталося через скорочення попиту на товари та послуги, що, своєю чергою, спричинило зменшення обсягу виробництва. Банки, намагаючись захистити свої активи, почали обмежувати кредитування, що ще більше погіршило ситуацію. Обіг грошей в економіці різко скоротився, оскільки підприємства та споживачі втратили доступ до фінансування.

Брак фінансових ресурсів став головною причиною того, що багато компаній, особливо малих і середніх, не змогли вижити в умовах економічної кризи. Їхнє закриття призвело до масового безробіття, адже мільйони людей втратили роботу. Зростання безробіття спричинило зниження купівельної спроможності населення, що ще більше поглибило економічну депресію. Люди стали економити, відмовляючись від покупок, що посилювало дефляційний тиск [3].

3) Банківська криза

Банківська криза стала логічним продовженням фінансової нестабільності. Невиплачені кредити та масове зняття депозитів змусили банки зазнати величезних фінансових втрат. Відсутність достатніх резервів та ліквідності призвела до банкруства понад 9000 банків у США між 1929 і 1933 роками. Це викликало ще більшу паніку серед населення, оскільки люди втрачали свої заощадження і не мали довіри до фінансових установ. У результаті, втрачена довіра до банків тільки погіршила ситуацію, загостривши кризу і зменшуючи можливості для економічного відновлення. [4]. Це призвело до втрати довіри до фінансових установ та подальшого загострення кризи.

4) Промислова стагнація та безробіття

Промислова стагнація під час Великої депресії була результатом значного скорочення інвестицій та споживчого попиту. Заводи та підприємства, які раніше працювали на повну потужність, почали скорочувати виробництво або взагалі зупиняти свою діяльність. Основною причиною цього було зниження попиту на товари через економічну невизначеність та дефляцію. В результаті закривалися фабрики, шахти, ферми і підприємства, що призвело до величезної хвилі безробіття. В США рівень безробіття досяг рекордних 25%, що означало, що кожен четвертий працівник не мав роботи. У деяких інших країнах цей показник був ще вищим.

Це призвело до масових соціальних проблем: люди втрачали не тільки роботу, але й домівки, адже не могли оплачувати іпотеку чи оренду. В результаті мільйони сімей стали бездомними, і багато хто змушений був жити в тимчасових таборах або в обмежених умовах. Зростання безробіття та соціальної нестабільності посилювало соціальні протестні настрої, а також виникли численні страйки та заворушення, що ще більше загострило економічну і політичну ситуацію в країнах, де велика частина населення опинилася в безвиході [5].

5) Економічна політика урядів

Невірні економічні рішення урядів під час Великої депресії лише погіршували ситуацію. Одним із найбільш відомих прикладів є введення в США закону Смута-Гоулі (Smoot-Hawley Tariff Act) у 1930 році, який підвищив мита на імпортні товари. Цей закон, хоч і був спрямований на захист американських виробників, фактично призвів до значного зниження міжнародної торгівлі. В результаті інші країни також почали вводити свої митні тарифи, що призвело до глобальної торгової війни.

Зниження міжнародної торгівлі погіршило економічну ситуацію у світі, оскільки країни стали замикатися у своїх економічних межах, не маючи можливості отримати необхідні ресурси та технології з-за кордону. Це поглибило економічну депресію, оскільки бізнеси не могли збільшувати свої продажі за межами національних ринків, а міжнародні економічні відносини залишалися на низькому рівні. Помилки в економічній політиці, такі як підвищення мит та відсутність ефективного міжнародного співробітництва, лише подовжили кризу і сприяли ще більшій соціальній та економічній нестабільності [6].

Глобальний вплив Великої депресії

1) Вплив на США

США стали епіцентром кризи, яка спричинила:

- Масове безробіття та бідність.
- Зниження рівня виробництва на 50%.

• Впровадження "Нового курсу" Франкліна Рузвельта, який передбачав реформи для відновлення економіки [7].

2) Вплив на Європу

Європейські країни, які ще не відновилися після Першої світової війни, також зазнали сильного удару. Німеччина, яка була залежна від американських кредитів, опинилася в глибокій кризі, що сприяло піднесенню нацизму та приходу до влади Адольфа Гітлера [8].

3) Вплив на Радянський Союз

СРСР не зазнав такого руйнівного впливу, оскільки його економіка була ізольованою. Однак Велика депресія використана радянською пропагандою як доказ переваги планової економіки над капіталістичною системою [9].

4) Вплив на Латинську Америку та Азію

Економіки Латинської Америки, що залежали від експорту сировини, також постраждали через падіння світового попиту. В Азії країни, орієнтовані на міжнародну торгівлю, переживали економічний спад, що призвело до загострення соціальних проблем [10].

Велика депресія 1929 року стала однією з наймасштабніших криз у світовій історії, яка змінила економічний та політичний ландшафт багатьох країн. Вона спричинила глибокі соціальні потрясіння, які вплинули на подальший хід історії, зокрема на розпал Другої світової війни. Криза показала важливість державного регулювання ринків та розробки механізмів запобігання подібним катастрофам у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біржовий крах 1929 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.history.com/topics/great-depression> (дата звернення: 09.03.2025)
2. Причини Великої депресії: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.economist.com/great-depression-causes> (дата звернення: 09.03.2025)
3. Дефляція у 1930-х роках: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.federalreservehistory.org> (дата звернення: 09.03.2025)
4. Банківська криза у США: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.investopedia.com/banking-crisis-1930s> (дата звернення: 09.03.2025)
5. Безробіття під час Великої депресії: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bls.gov/great-depression> (дата звернення: 09.03.2025)
6. Закон Смута-Гоулі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.worldtradehistory.com> (дата звернення: 09.03.2025)
7. Новий курс Рузвельта: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fdrhistory.com> (дата звернення: 09.03.2025)
8. Вплив Великої депресії на Німеччину: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.history.depression-germany> (дата звернення: 09.03.2025)
9. Радянський Союз і Велика депресія: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.soviet-economy-1930s> (дата звернення: 09.03.2025)
10. Наслідки депресії для Латинської Америки: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.latinamerica-history.com> (дата звернення: 09.03.2025)

Конончук Богдана Ростиславівна
*здобувачка освітнього ступеня бакалавра
юридичного факультету
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

РОЗВИТОК НАУКИ ТА ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ

Сучасний світ стрімко розвивається, і наука є однією з головних сил цього розвитку. Вона допомагає нам краще розуміти світ навколо нас, знаходити нові рішення проблем і створювати інноваційні технології. Однак, разом із прогресом, наука також ставить перед собою ряд актуальних проблем, які потребують вирішення.

Наука, в традиційному розумінні, поділяється на природничі, технічні та гуманітарні науки. Поділ науки визначається цілями кожного виду, які входять в єдину структуру наукового світогляду. Важливість гуманістичної науки зосереджується на вивченні людини як члена суспільства та його поведінки в суспільстві. Будучи біопсихосоціальним і культурним феноменом, людська поведінка може суперечити природі, але вона повинна здійснюватися в рамках усталених звичаїв. Завданням дослідників права є пошук оптимальних правил поведінки, які б задовольнили інтереси всього суспільства і країни [1].

Будь-яке наукове дослідження, зокрема юридичне, починається з вироблення фундаментальних принципів, методів, постановки цілей та завдань дослідження – методології [1].

Найактуальнішою гуманітарною темою є власне соціальна нерівність, але в законодавстві дослідження цього питання мало. Розвиток інформаційних технологій і процес глобалізації вимагають передових методологій. Додавання технічних наук до згаданих нами наук створює міждисциплінарний простір, що також підтверджують теоретики права, і сьогодення теоретична юриспруденція також приймає спільні методології та реалізує результати правового економічного аналізу [2].

Сучасна наука також стикається з проблемою фінансування. Дослідження вимагають значних ресурсів, і їхнє фінансування є складним завданням. Уряди та приватні компанії часто конкурують за право фінансувати наукові дослідження, і це може призвести до того, що деякі важливі дослідження не будуть отримувати достатній рівень фінансування. Вчені повинні працювати над тим, щоб знайти ефективні механізми фінансування наукових досліджень, які б забезпечували їхнє фінансування та незалежність.

Що стосується сучасних умов глобалізації, то одним із ключових аспектів відповіді на виклики глобалізації є інтернаціоналізація освіти в галузі права. Студенти і молоді юристи повинні отримувати знання та досвід, які відповідають міжнародним стандартам. Міжнародні правові програми та обміни навчанням допомагають розширити горизонти студентів і навчити їх розуміти різноманітні правові системи та підходи до права. Це сприяє підготовці юристів, які можуть успішно працювати в глобальному середовищі.[2].

Глобалізація ставить перед правовою наукою завдання розробки та адаптації правових інструментів, які враховують цей новий контекст [3]. Вирішити всі ці проблеми буде непросто, але вони є важливими для майбутнього науки та людства. Вчені повинні співпрацювати з представниками інших сфер діяльності, щоб знайти ефективні рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. https://phsreda.com/ua/article/64057/discussion_platform
2. Закон України «Про міжнародні договори України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>
3. Політов А.А. "Глобалізація як соціокультурний і політичний феномен: проблеми та перспективи" (Див. журнал "Гуманітарний вісник ДВНЗ України", 2018 рік). <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-4/11.pdf>

МЕДИЧНІ НАУКИ

*Антоневич Марія Миколаївна,
Матлюк Марія Петрівна,
Антоневич Богдан Миколайович*
студенти

Козова Ірина Любомирівна
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психіатрії, наркології та
медичної психології

Івано-Франківський національний медичний університет

АНАЛІЗ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Актуальність. Емоційне вигорання є серйозною проблемою серед студентів-медиків, оскільки професійна підготовка майбутніх лікарів супроводжується значним психоемоційним навантаженням. Згідно з дослідженнями, більшість студентів стикаються з підвищеним рівнем стресу через постійний брак часу, необхідність засвоєння великого обсягу складної інформації, тривале перебування в лікарняному середовищі та високу відповідальність за результати своєї роботи. Відсутність належної підтримки з боку оточення, зокрема викладачів, може посилювати відчуття перевантаження та сприяти розвитку хронічної та емоційної втоми. Соціальна підтримка викладачів є ключовим чинником, що може допомогти студентам впоратися зі стресом та зменшити ризик емоційного вигорання. Важливими аспектами такої підтримки є доступність викладачів для консультацій, доброзичливе ставлення, справедливість у оцінюванні знань та створення сприятливої атмосфери для навчання. Дослідження рівня емоційного вигорання серед студентів-медиків та оцінка ролі викладачів у його подоланні допоможуть визначити шляхи профілактики цієї проблеми та можливі способи оптимізації освітнього процесу.

Мета дослідження. Аналіз рівня емоційного вигорання серед студентів-медиків ІФНМУ, дослідження основних факторів, що сприяють цьому явищу, а також оцінка ролі соціальної підтримки, зокрема викладачів у його подоланні.

Методи дослідження. Дослідження проводилося серед студентів 1–6 курсів ІФНМУ за допомогою Google Forms. В опитуванні взяли участь 317 студентів, які анонімно відповідали на 10 питань, що охоплювали рівень емоційного вигорання, основні причини його виникнення та оцінку соціальної підтримки та підтримки викладачів.

Результати дослідження. Аналіз відповідей студентів показав, що емоційне вигорання є поширеною проблемою серед студентів-медиків. 68% респондентів зазначили, що часто або постійно відчувають емоційне виснаження, 22% відчувають його іноді, і лише 10% не стикаються з цим явищем. На питання про головні причини вигорання студенти відповіли наступним чином: 73% назвали надмірне навчальне навантаження основним чинником, 61% вказали на нестачу відпочинку та сну, 48% зізналися, що відчувають сильний страх перед іспитами та високими вимогами, 39%

вказали, що недостатня підтримка з боку викладачів є додатковим фактором, що посилює їхній стан. Щодо мотивації: 41% студентів зазначили, що іноді почуваються байдужими до навчального процесу, 29% регулярно стикаються з цим почуттям, а 30% не відчують подібного стану. На запитання про почуття професійної неспроможності: 56% студентів відповіли, що час від часу сумніваються у своїх знаннях і навичках, а 21% відчують це постійно. Роль соціальної підтримки викладачів виявилася значною: 65% студентів відзначили, що доброзичливе ставлення викладачів, пояснення складного матеріалу та заохочення до навчання суттєво знижують рівень стресу та вигорання, 47% вказали, що викладачі допомагають справитися з емоційним напруженням завдяки відкритому діалогу, 38% заявили, що не отримують достатньої підтримки з боку викладачів, що ускладнює їхній психологічний стан. Студентам також було запропоновано висловити власні думки щодо методів подолання емоційного вигорання. Найбільш популярними відповідями стали: «зменшення обсягу непотрібної інформації у навчальній програмі», «запровадження курсів із тайм-менеджменту та психологічної стійкості», «створення можливостей для неформального спілкування з викладачами».

Висновки. Отримані результати підтверджують, що емоційне вигорання є поширеним явищем серед студентів ІФНМУ. Основними чинниками, що сприяють розвитку цього синдрому, ймовірно, є надмірне навчальне навантаження, брак сну та відпочинку, страх перед іспитами, а також недостатня соціальна підтримка. Виявлено, що студенти, які отримують підтримку від викладачів, зокрема через відкритий діалог, пояснення складних тем та створення доброзичливої навчальної атмосфери, мають нижчий рівень стресу та рідше стикаються з проявами вигорання. З метою зменшення рівня емоційного вигорання серед студентів-медиків рекомендуємо: оптимізувати навчальний процес; активізувати залучення студентських організацій, для проведення заходів, спрямованих на зменшення стигматизації щодо відвідин психолога та отримання психологічної допомоги; організації зустрічей з студентами, які вже отримали власний досвід; проведення спільних для студентів та викладачів творчих заходів.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на пошук шляхів та методик, які сприятимуть зменшенню психо-емоційного навантаження та покращення академічної успішності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Федчишин Н.О., Шульгай А.Г., Кліщ Г.І., Сас Л.М. Синдром емоційного вигорання у студентів-медиків: виклики, пов'язані з війною // Медична освіта. - 2024. - №4. - С. 82-87.
2. Остапенко К.О. Психологічні особливості емоційного вигорання студентів в умовах війни // Бакалаврська дипломна робота. — Київ: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, 2023. — 63 с.
3. Савка Ю.М., Сливка Я.І., Кентеш О.П., Вавринчак У.Ю., Крічфалушій О.П. Взаємозв'язок синдрому емоційного вигорання та психофізіологічного стану студентів медичного факультету // Проблеми клінічної педіатрії. — 2021. — №1 (51). — С. 20–28.
4. Василенко Т.В., Давиденко І.В. Синдром емоційного вигорання серед студентів-медиків // Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку. Матеріали III Міжнародної наукової конференції. — Дніпро: СПД «Охотнік», 2021. — С. 55–57.

5. Самофал А.О. Емоційне вигорання студентів з різними мотивами навчальної діяльності // Бакалаврська кваліфікаційна робота. — Суми: Сумський державний університет, 2024. — 80 с.

6. Smith R., Jones M. Understanding Burnout in Medical Students: A Systematic Review // *Journal of Medical Education Research*. — 2022. — Vol. 15, No. 3. — P. 123–135.

7. Nguyen L.T., Tran A.N. The Impact of Social Support on Academic Burnout among Medical Students // *Asian Journal of Medical Education*. — 2023. — Vol. 17, No. 1. — P. 45–58.

8. Gonzalez G., Ramirez P. Coping Strategies and Burnout in Medical Education: A Cross-Sectional Study // *BMC Medical Education*. — 2021. — Vol. 21, Article 456.

9. Li Y., Wang X. The Role of Peer Support in Reducing Burnout among Medical Students in China // *Frontiers in Psychology*. — 2022. — Vol. 13, Article 789456.

10. Kumar S., Bhardwaj A. Mindfulness-Based Interventions to Reduce Burnout in Medical Students: A Meta-Analysis // *Medical Education Online*. — 2023. — Vol. 28, No. 1. — Article 2109876.

11. Martinez A., Lopez C. Resilience and Burnout in Medical Students during the COVID-19 Pandemic // *Journal of Medical Psychology*. — 2022. — Vol. 27, No. 2. — P. 89–102.

12. Peterson U., Bergström G. Stress and Burnout among Medical Students: A Cross-National Study // *Scandinavian Journal of Educational Research*. — 2021. — Vol. 65, No. 4. — P. 567–580.

13. Alvarez P., Fernandez R. The Influence of Teacher Support on Academic Burnout in Medical Students // *Teaching and Learning in Medicine*. — 2023. — Vol. 35, No. 2. — P. 150–162.

14. Chen D., Yang X. Sleep Quality and Burnout among Medical Students: The Mediating Role of Emotion Regulation // *Sleep Medicine*. — 2022. — Vol. 90. — P. 123–130.

15. Kang H., Kim J. The Effect of Clinical Training on Burnout Levels in Medical Students // *Korean Journal of Medical Education*. — 2021. — Vol. 33, No. 3. — P. 213–222.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

*Маляренко Володимир Володимирович,
курсант 2 курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України
Науковий керівник: Декусар Ганна Геннадіївна,
старший викладач кафедри мовної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ*

POLICE OF GREAT BRITAIN

The police of Great Britain play a crucial role in maintaining law and order, preventing crime, and ensuring public safety. The policing system in Great Britain is unique, as it consists of multiple regional police forces rather than a single national force. The Metropolitan Police Service (MPS), established in 1829 by Sir Robert Peel, is the most well-known and serves London, while other forces cover different regions across England, Wales, and Scotland. British police forces are organized on a regional basis, with 43 territorial forces in England and Wales, one national force in Scotland (Police Scotland), and one in Northern Ireland (Police Service of Northern Ireland – PSNI). These forces operate independently but collaborate on major national and cross-border issues.

Providing emergency response to accidents, violence, and public disorder. Counterterrorism operations (especially the Metropolitan Police's Counter Terrorism Command) Unlike some countries, British police officers are traditionally unarmed while on regular patrol. Instead, they rely on communication, negotiation, and non-lethal equipment like batons, handcuffs, and tasers. However, specialized units, such as Armed Response Units (ARUs) and Counter-Terrorism Units, carry firearms when necessary. Additionally, the police have come under scrutiny regarding issues of institutional racism, use of force, and trust within communities. Various reforms and oversight mechanisms, such as the Independent Office for Police Conduct (IOPC), have been introduced to ensure accountability [1, p. 75].

In the United Kingdom, most police officers are members of territorial police forces, which operate within specific geographical regions. Before taking up office, a person must make a formal declaration, often referred to as an "attestation" in England, Wales, and Northern Ireland, or a "declaration" in Scotland. Although this process was once known as "swearing in," it now grants the officer all the powers, privileges, duties, and responsibilities of a constable. This declaration is carried out in front of a magistrate and is followed by the issuance of a warrant card [2, p. 97]. This card allows the officer to exercise their powers in the respective jurisdiction, which could be England and Wales, Scotland, or Northern Ireland, including their territorial waters. The scope of their powers may extend to other areas under specific circumstances, such as cross-border cooperation.

Not all constables serve in territorial police forces. Some belong to specialized forces, such as the British Transport Police (BTP), Ministry of Defence Police (MDP), and Civil Nuclear Constabulary (CNC). Officers in these forces have the same powers as territorial constables but

are focused on specific domains. For instance, BTP officers patrol railway networks, while MDP officers secure Ministry of Defence sites. In certain circumstances, these officers can extend their powers beyond their usual areas of responsibility if requested by a constable from another force. There are also constables employed by private companies or councils with specific legal mandates. For example, under the Harbours, Docks, and Piers Clauses Act 1847, some employees of harbor companies are sworn in as constables and are granted full constabulary powers over certain areas, such as docks and piers. Similar provisions apply to forces like the Port of Tilbury Police and the Mersey Tunnels Police [3, p. 50].

Additionally, Parks Constables can be sworn in by local authorities in London to enforce regulations related to parks and open spaces. These officers are granted similar powers to constables and can enforce bylaws under the Greater London Parks and Open Spaces Act 1967.

While constables hold the formal office of law enforcement, many non-constabulary staff play vital roles in supporting police functions. These include Police Community Support Officers (PCSOs) and Policing Support Officers, who assist constables in their duties but do not hold the full powers of constables. PCSOs, introduced under the Police Reform Act 2002, have limited powers and are restricted to operating within their designated areas and while on duty. The Policing and Crime Act 2017 further refined the roles of support officers by granting Chief Constables more discretion in assigning powers to non-constabulary staff. In some cases, accredited persons from external agencies, like the Driver and Vehicle Standards Agency (DVSA), can be given certain powers, such as stopping vehicles. This practice has been criticized by some, including the Police Federation, for lacking clarity and consistency [4, p. 14].

In Northern Ireland, members of the British Armed Forces are granted certain police powers, such as the ability to stop vehicles and arrest individuals for up to three hours. These powers are mainly exercised in response to specific security needs and are regulated to ensure reasonable use of force. Military police or service police, however, do not have general policing powers over civilians in the UK but hold full police powers over military personnel. In some cases, such as in British Overseas Territories, service police may be sworn in as constables to assist with local law enforcement duties, though they usually operate unarmed and with limited protective equipment.

The police forces of Great Britain are among the most respected in the world, with a long history of community-based policing and crime prevention. While facing modern challenges, they continue to adapt to new threats, technologies, and public expectations to ensure safety and justice for all.

REFERENCES:

1. Fleetwood, Jennifer, and John Lea. Defunding the police in the UK: Critical questions and practical suggestions. *The Howard Journal of Crime and Justice* 61.2. 2022. 167-184.
2. Hart, Jenifer M. *The British Police*. Routledge, 2023. P. 27
3. Reiner, Robert. *The politics of police research in Britain*. Police Research. Routledge, 2023. 3-20.
4. Whitaker, Ben. *The police in society*. Routledge, 2023.

Омельчук Іван Сергійович
курсант 2 курсу факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Національної поліції України
Науковий керівник: **Декусар Ганна Геннадівна**
старший викладач кафедри мовної підготовки
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

MAIN DIRECTIONS OF INTERPOL'S WORK

The International Criminal Police Organization, more commonly known by the abbreviation INTERPOL, is a key international body that coordinates the efforts of law enforcement agencies from different countries in the fight against global crime. Its main goal is to contribute to ensuring security at the international level, assist in the exchange of information between law enforcement agencies, and provide expert support for the effective investigation of serious crimes with a transnational nature. INTERPOL is involved not only in organizing cooperation between police forces of various states but also in providing legal and technical assistance within this interaction.

One of the important aspects of INTERPOL's work is ensuring a reliable mechanism for cooperation between law enforcement agencies of countries, allowing for swift responses to new challenges in the fight against crime. The organization actively coordinates efforts to investigate and solve international crimes such as terrorism, human trafficking, illegal drug trafficking, and financial crimes with a transnational nature. It promotes the use of modern technologies and international standards to maintain law and order [2, p.44].

INTERPOL also actively conducts training and provides advisory services to police structures, particularly in matters of investigative tactics related to international crimes. The organization ensures that law enforcement officers have up-to-date information, investigative methods, and technological tools to combat new forms of crime such as cybercrime, financial fraud, and terrorist threats. These services help countries to be better prepared to combat global challenges and to respond more effectively to cross-border crimes [1, p.34].

INTERPOL places particular emphasis on combating organized crime and other forms of crime that pose a global threat. These include illegal drug trafficking, human trafficking, and terrorism, all of which require close international cooperation. The organization facilitates communication between national police forces, coordinates actions in the fight against organized criminal groups, and provides resource and technical support to address transnational threats.

According to the provisions of its Charter, INTERPOL is not allowed to engage in political, military, religious, or racial affairs, nor does it interfere in matters of a similar nature. This restriction is an important principle of the organization's activities, helping to maintain its neutrality and ensure equal treatment for all member countries. INTERPOL operates solely within the realm of criminal justice, focusing its efforts on combating international crime and supporting law and order [4, p.133].

INTERPOL was founded in 1923 in Vienna, Austria, and today is the largest police organization in the world, comprising 194 member states. The organization's headquarters is located in Lyon, France. An important part of its structure is the National Central Bureaus, which operate in each member country and ensure continuous interaction between national law

enforcement agencies. Additionally, INTERPOL has six regional bureaus, allowing the organization to effectively coordinate its activities across different continents.

The agency plays a key role in ensuring cooperation between law enforcement agencies through the exchange of information and the use of joint criminal databases. These databases, along with specialized communication networks, enable the organization to respond quickly to international threats and crimes with a transnational nature. INTERPOL actively promotes the fight against organized crime, terrorism, drug trafficking, and other forms of crime that transcend individual state borders [3, p.255].

However, despite its robust infrastructure and global scale, INTERPOL faces a number of serious security challenges and difficulties in fulfilling its functions. Among the primary challenges are politically motivated arrests, which are used to target opposition forces in various countries. This creates risks regarding the use of INTERPOL as a tool for political influence, which contradicts its neutral mission. Moreover, the agency often faces criticism for participating in international agreements involving suspicious financial transactions and other forms of corruption, which raise doubts about its ability to act objectively and impartially.

To strengthen trust in its activities and ensure effective combating of international crime, INTERPOL needs to implement reforms to address existing shortcomings. These include the introduction of more transparent and impartial procedures, improving oversight of law enforcement actions that interact through the organization, and establishing effective mechanisms to combat corruption within the structure. Only through such changes will INTERPOL be able to remain strategic and responsive to contemporary threats, fulfilling its functions without political or other influences [2, p.46].

In conclusion, the main directions of INTERPOL's work focus on ensuring international security through coordinating cooperation between national law enforcement agencies, exchanging information, and utilizing joint criminal databases to combat transnational crime, terrorism, organized criminal groups, and cybercrime. Despite significant achievements, INTERPOL faces issues related to politically motivated persecutions and corruption that threaten its neutrality. To ensure effectiveness and transparency in its operations, the agency requires reforms that will strengthen its role as a global police organization capable of fulfilling its duties without external influences or bias.

REFERENCES

1. Gapon, V. R. Prynypy dyial'nosti Interpolu v Ukraïni. Aktual'ni problemy zabezpechennia verkhovenstva prava v pravookhoronnyy dyial'nosti: materialy naukovo-praktychnoi konferencii z dobuvachiv vyshchoi osvity, aspirantiv ta molodykh uchenykh: Dnipro: Universytet mytnoyi spravy ta finansiv, Materialy naukovo-praktychnoi konferencii, vklucheni do ts'oho zbirnyka 2024r. 71s.

2. Shestakova O.S. Mizhnarodna orhanizaciya kryminal'noi politycii (Interpol): aktual'ni problemy ta perspektyvy rozvytku. - Dypломna robota na zdobuttya stupenya bakalaura spetsiial'nosti "Mizhnarodne pravo". - Natsional'nyy aviasiyyny universytet. - Kyiv, 2022. - 83 s.

3. Perepyolkin S. M. Mizhnarodna orhanizaciya kryminal'noi politycii – INTERPOL. Yurydynny naukovyy elektronnyy zhurnal. No 6. 2020. S. 254-257

4. Mizhnarodne spivrobotnytstvo u sferi zapobihannya ta protydiv transnatsional'nyy zlochynnosti : monohrafiya / I.M.Lehan. Chernihiv : NU "Chernihivska politekhnika", 2021. 328 s.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Ростислав ДІДЕНКО

здобувач третього (освітньо-наукового)

рівня вищої освіти

Хмельницький Національний університет

м. Хмельницький

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

У межах дослідження, присвяченого підготовці майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, було здійснено поетапне вивчення теоретичних засад проблеми [1 – 4], проведено морфологічний аналіз педагогічних умов, їхнє обґрунтування, організовано експертне опитування та анкетування студентів, а також проведено формувальний етап педагогічного експерименту, метою якого є перевірка результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

На основі зібраних даних встановлено, що загальний рівень готовності студентів до професійної діяльності у сфері стратегічних комунікацій оцінюється переважно як середній. Найбільш розвиненими виявилися когнітивний та діяльнісний компоненти готовності, що свідчить про належний рівень засвоєння теоретичних знань і сформованість базових практичних навичок. Водночас ціннісний та професійно-особистісний компоненти продемонстрували нижчі результати, що вказує на потребу у посиленій педагогічній роботі щодо формування етичної свідомості, рефлексивності, комунікаційної культури та міжкультурної компетентності.

З метою визначення ефективних педагогічних умов було залучено експертів – представників академічної спільноти, фахівців у галузі дипломатичних відносин, фахівців у галузі міжнародних комунікацій. Експертам було запропоновано проранжувати перелік педагогічних умов, визначених на основі морфологічного аналізу, а також доповнити його новими, на їхню думку, важливими позиціями. Аналіз результатів ранжування засвідчив, що найвищу оцінку отримала педагогічна умова «створення когнітивно-розвивального середовища із використанням сучасних цифрових технологій». Експерти наголосили на її вирішальній ролі у забезпеченні глибокого розуміння інформаційних процесів, аналітичного мислення, здатності до критичної оцінки міжнародного інформаційного простору.

Крім того, було підтверджено ефективність таких методичних підходів, як фасилітація, реєг-to-реєг навчання, моделювання переговорних процесів, симуляційні тренінги, які значно підвищують рівень активності студентів, сприяють формуванню етичної позиції, умінь працювати в команді та приймати рішення в умовах інформаційного тиску.

У результаті комплексного аналізу сформовано перелік пріоритетних педагогічних умов, що рекомендується до впровадження в освітній процес: поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю, активне використання цифрових аналітичних платформ, залучення студентів до міжнародних проєктів, інтеграція симуляційних моделей навчання, створення ситуацій для рефлексії та етичних дискусій.

Результати дослідження дозволили виявити актуальні освітні потреби майбутніх фахівців міжнародних відносин, обґрунтувати ефективні педагогічні умови їхньої підготовки та сформулювати підґрунтя для подальшої експериментальної перевірки запропонованої моделі професійної підготовки у сфері стратегічних комунікацій.

Важливим напрямом дослідження стало вивчення та апробація ефективних форм організації освітнього процесу, спрямованих на розвиток готовності студентів до роботи у сфері стратегічних комунікацій. Зокрема, позитивні результати було зафіксовано під час впровадження низки навчальних практик, орієнтованих на моделювання реальних ситуацій та підвищення рівня когнітивної, аналітичної й етичної готовності майбутніх фахівців.

Ефективним прикладом стала проєктна робота з аналізу реальних інформаційних кампаній міжнародних організацій, зокрема НАТО, ЄС, ООН. Студентські команди досліджували структуру стратегічних повідомлень, виявляли їхні сильні та слабкі сторони, а також розробляли альтернативні стратегії з урахуванням політичного, культурного та соціального контексту цільових аудиторій.

Важливу роль у формуванні ціннісно-етичного компонента готовності відіграли тематичні дебати, під час яких обговорювались складні моральні та професійні дилеми. Теми на кшталт «Межі дипломатичної правди: де закінчується стратегічна комунікація і починається пропаганда?» чи «Інформаційна безпека як виклик міжнародним відносинам» сприяли розвитку критичного мислення, навичок аргументації, толерантності до альтернативних думок та розумінню професійної етики в інформаційній сфері.

З урахуванням отриманого досвіду, доцільно надати такі рекомендації для науково-педагогічних працівників:

- акцент на формуванні аналітичних і рефлексивних навичок;
- викладачам доцільно застосовувати інструменти глибокого навчання: кейс-методи, SWOT-аналіз, аналіз міжнародних кризових ситуацій. Важливо стимулювати студентів до самостійного пошуку, аналізу та інтерпретації інформації з надійних міжнародних джерел;
- інтеграція цифрових інструментів в освітній процес;
- необхідно впроваджувати роботу з цифровими платформами медіааналізу (CrowdTangle, Maltego, MediaCloud), які дають змогу відслідковувати інформаційні тенденції, і використовувати інтерактивні ресурси для візуалізації стратегій комунікацій;
- формування ціннісної позиції студента як майбутнього дипломата чи комунікатора;
- доцільно включати в навчальний процес написання рефлексивних щоденників, есе на теми професійної етики, обговорення кодексів (зокрема, Кодексу комунікаційника НАТО чи EACD), а також стимулювати студентів до участі в міжнародних волонтерських чи соціально-інформаційних кампаніях;
- застосування фасилітації та peer-to-peer навчання;
- рекомендується створювати середовище співробітництва, в якому студенти обмінюються знаннями, досвідом і зворотним зв'язком, а також організовувати парне

наставництво між студентами старших та молодших курсів у рамках практико-орієнтованих модулів.

Отже, підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до професійної діяльності в системі стратегічних комунікацій потребує впровадження інтегрованого освітнього підходу. Це середовище має поєднувати когнітивно-розвивальні технології, практичну активність, етичне виховання та цифрову грамотність. Запропоновані підходи й практичні моделі можуть бути ефективно адаптовані до сучасних умов вищої освіти, сприяючи формуванню конкурентоспроможних, відповідальних і стратегічно мислячих фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко П. Деякі аспекти підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2010, № 3. С. 56-60.
2. Вишпольська В. Ф. Зміст та структура професійної компетентності фахівця з міжнародних економічних відносин. Вісник Запорізького національного університету, 2008, № 1. С. 57-61.
3. Вишпольська, В. Ф. Зміст та структура професійної компетентності фахівця з міжнародних економічних відносин. Вісник Запорізького національного університету, 2008, 1. С. 57–61.
4. Дзюба, М., Губін, Ю., Вецало, С. Стандартизація професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у британському досвіді. *Comparative Professional Pedagogy*, (2023). 13(2), 55–61. [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13\(2\)-6](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13(2)-6)

Наталія РОЙ,

викладач

Євдокія ЗАЯЦЬ,

викладач

ВСП «Технологіко-економічний

фаховий коледж Білоцерківського НАУ»

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ НА ЗАНЯТТЯХ МАТЕМАТИКИ У СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

Суттєву роль у формуванні екологічного світогляду відіграє математика. Вона допомагає студентам усвідомити важливість раціонального використання природних ресурсів, дбайливе ставлення до всього живого, формує у студентів здатність застосовувати знання й уміння у реальних життєвих ситуаціях, вміння аналізувати інформацію, а також розвиток критичного мислення щодо екологічних проблем.

Роль математики в екологічному вихованні полягає в тому, що через вдало підібрані задачі можна спрямувати в учнів розуміти екологічні поняття, розвивати вміння ефективно використовувати природні ресурси, показати важливість математики для вивчення основних законів природи та закласти основу для формування екологічної свідомості та наукового світогляду.

Однією з ключових тем, яка може бути використана для інтеграції екологічних питань в математиці, є статистика та аналіз даних. Вивчення методів збору, обробки даних дозволяє студентам краще розуміти масштаби та тенденції змін у природі - оцінювати рівень забруднення повітря, води або ґрунту, вивчати вплив кліматичних змін на екосистеми, а також передбачати можливі наслідки різних екологічних сценаріїв.

Наприклад, щоб проаналізувати рівень забруднення повітря студентам можна запропонувати задачу:

Задача . У місті виміряли рівень забруднення повітря (вміст часток PM_{2.5}) протягом 30 днів.

Дані виглядають так: 35, 45, 56, 52, 47, 50, 43, 49, 40, 38, 60, 62, 55, 58, 54, 51, 49, 50, 43, 44, 53, 51, 48, 47, 45, 44, 42, 55, 59, 50.

Завдання:

1. Обчисліть середнє значення забруднення повітря за ці 30 днів.
2. Визначте стандартне відхилення рівня забруднення.
3. Чи є дні з рівнем забруднення, що перевищують безпечний поріг для здоров'я ?
4. Побудуйте гістограму / полігон частот і знайдіть числові характеристики даної вибірки.

5. Зробіть висновки. Запропонуйте заходи для зменшення забруднення у вашому місті.

Математика також активно використовується для вирішення задач оптимізації в екології. Студенти можуть досліджувати проблеми, пов'язані з ефективним використанням природних ресурсів, зменшенням відходів або оптимізацією енергоспоживання - знаходити найкращі рішення для збереження природи при мінімальних витратах. З метою формування екологічної компетентності «вміння

приймати раціональні рішення щодо власної поведінки та стосунків з навколишнім середовищем» [1] пропонуємо студентам розглянути наступні завдання:

1. *Оптимізація використання водних ресурсів.* Як найкраще розподілити воду для сільського господарства, щоб зберегти її для питних потреб і зменшити витрати?

2. *Зменшення викидів вуглекислого газу.* Як оптимально розподілити використання відновлювальних джерел енергії, щоб зменшити викиди в атмосферу і забезпечити енергетичні потреби міста?

3. *Розподіл сміттєвих контейнерів.* Як правильно розмістити контейнери для сортування сміття в місті, щоб забезпечити максимальну зручність для мешканців і зменшити викиди в довкілля?

4. *Оптимізація зелених зон.* Як краще розпланувати зелені зони в місті для підтримки екологічного балансу і зниження рівня забруднення?

Для мінімізації впливу на навколишнє середовище можна розглядати завдання оптимального розміщення сонячних батарей чи вітряних турбін для забезпечення енергією конкретного регіону. Для прикладу можна розглянути задачу:

Задача. Міська електрична компанія планує збудувати сонячну електростанцію на певній площі землі. Площа землі для будівництва складає 100 га. Кожна сонячна панель займає 0,5 м² і виробляє 200 Вт енергії на годину.

Завдання:

1. Яка максимальна кількість сонячних панелей може бути встановлена на даній площі?

2. Яка загальна потужність електростанції буде, якщо всі панелі працюватимуть на максимальній потужності?

3. Якщо електрична компанія хоче, щоб електростанція забезпечувала енергопостачання 1000 будинків, і кожен будинок споживає 250 кВт/год на місяць, скільки панелей необхідно для задоволення попиту?

Студенти аналізують задачу і роблять висновки: сонячна станція – це екологічно вигідно та енергетично ефективно. Адже її встановлення на 100 га є екологічно раціональним рішенням, оскільки дозволяє скоротити викиди CO₂ та зменшити залежність від викопного палива, тому сонячна станція - це хороший крок у напрямку чистої енергії.

Вивчення математики дозволяє студентам розвивати логічне та аналітичне мислення, що є необхідним для вирішення складних екологічних проблем. Здатність до аналізу, порівняння та критичного оцінювання даних допомагає студентам більш усвідомлено ставитися до екологічних питань і розуміти взаємозв'язок між діяльністю людини та змінами в природі. Математичні знання також сприяють розвитку вміння приймати обгрунтовані рішення на основі наукових фактів, що є ключовим для сталого розвитку та охорони довкілля.

Забруднення навколишнього середовища має значний негативний вплив на екосистеми. Для аналізу цього впливу та розробки ефективних методів зменшення забруднення важливо використовувати математичні моделі. За допомогою таких моделей можна оцінити рівень забруднення води, повітря та ґрунту. Математика допомагає не лише виявити точні джерела забруднення, а й розробити стратегії для мінімізації його впливу на природу, що дозволяє зберегти екологічний баланс і біорізноманіття. Для прикладу, пропонуємо наступні задачі:

1) на оцінку витрат води

Сільське господарство використовує 500 м³ води на гектар кожного поля. Кількість полів у фермерському господарстві складає 20, а площа кожного поля - 10 га. Обчисліть, скільки води буде витрачено на всі поля фермерського господарства за один рік, якщо полив проводиться один раз на місяць. Які заходи можна впровадити для зменшення споживання води, враховуючи можливість використання сучасних методів зрошення?

2) про зменшення забруднення повітря

У великому місті рівень забруднення повітря зменшується на 10% кожні 4 години. Якщо початковий рівень забруднення становить 200 мкг/м³, який буде рівень забруднення через 12 годин?

3) про зменшення площі лісу

Щорічно в лісі вирубується 5% його площі. Якщо площа лісу на початку року становить 10 000 гектарів, яка площа лісу залишиться через 2 роки?

4) про споживання води

У невеликому місті кожен житель щодня споживає в середньому 150 літрів води. Якщо населення міста зменшується на 5% щороку, скільки води буде споживатися за рік, якщо на початку року в місті проживає 5000 осіб?

5) про зменшення кількості пестицидів

Щороку кількість пестицидів, що використовуються на плантаціях, зменшується на 8%. Якщо в першому році використовують 1000 кг пестицидів, скільки пестицидів буде використано через 2 роки?

Сучасний світ стикається з багатьма екологічними викликами: зміна клімату, забруднення повітря, виснаження природних ресурсів. Математика є потужним інструментом, що допомагає аналізувати ці проблеми та знаходити шляхи їх вирішення. Розглянемо кілька практичних задач, які показують, як математичні розрахунки можуть допомогти усвідомити вплив людської діяльності на навколишнє середовище.

б) про викиди CO₂ та транспорт

Середньостатистичний автомобіль викидає приблизно 2.3 кг CO₂ на кожен літр пального. Якщо людина щодня їздить на машині 20 км, витрачаючи 8 л пального на 100 км, то:

- Скільки CO₂ викидається за день?
- Скільки – за рік?
- На скільки зменшаться викиди, якщо вона двічі на тиждень використовуватиме велосипед замість авто?

7) про площу лісових насаджень

Одне дерево здатне поглинати близько 22 кг CO₂ на рік. Уявімо, що місто планує висадити парк для зменшення рівня забруднення. Якщо площа для посадки обмежена 1 гектаром (10 000 м²), а для одного дерева потрібно 10 м², то:

- Скільки дерев можна висадити на цій площі?
- Чи вистачить цих дерев, щоб компенсувати річні викиди від автомобіля з попередньої задачі?

8) про споживання води

Вода – цінний ресурс, який необхідно зберігати. Сім'я з 4 людей витрачає в середньому 150 л води на людину щодня. Якщо встановити економні крани, що скорочують витрати води на 30%, то:

- Скільки води витрачається за місяць?
- Скільки води буде зекономлено за рік?

9) *Про сортування сміття*

Щодня люди викидають величезну кількість відходів, значна частина яких може бути перероблена. Уявімо, що в місті проживає 100 000 жителів, і кожен викидає в середньому 1.2 кг сміття щодня. Якщо 40% цього сміття можна переробити, то:

- Скільки тонн сміття утворюється щорічно?
- Скільки тонн можна переробити?
- Скільки дерев можна зберегти, якщо кожна тонна переробленого паперу рятує 17 дерев?

Ці задачі показують, що екологічні проблеми можна оцінювати кількісно, що дає змогу ухвалювати більш обґрунтовані рішення. Використання математичних розрахунків допомагає зрозуміти масштаби впливу людської діяльності на природу та знайти шляхи його зменшення. Вивчаючи такі приклади, студенти не тільки розвивають свої математичні навички, а й формують екологічну свідомість.

Екологізація математики сприяє отриманню учнями знань про навколишнє середовище та екологічні проблеми, що дає змогу мотивувати їх до навчання і вирішення завдань, які стосуються охорони природи. Такий підхід сприяє розвитку компетентності, що дозволяє дітям не тільки бачити екологічні проблеми, але й шукати ефективні способи їх вирішення, застосовуючи математичні знання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Збірник завдань для розвитку математичної компетентності учнів у форматі PISA. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/uptoan>
2. Липенко Тамара. Формування екологічної компетентності молодших школярів», 2023р.. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/fkvfep>
3. Тихомирова Т. С., Філенко О. М. та інші. Математичні та статистичні **методи** в екології – Харків : НТУ «ХПІ», 2021 р. – 40 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.lu/ltckzk>
4. Чигріна Г.М. Математика і екологія/ Методичний посібник – Прилуцька гімназія №1. – 2007. – 24с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://surl.li/owogmu>

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

*Гльоза Софія Олегівна,
здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»,
Національний університет «Львівська Політехніка»,
м. Львів, Україна*

ВПЛИВ ДОСВІДУ ЛІДЕРСТВА НА ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Самооцінка особистості формується під впливом певної сукупності чинників, серед яких вагоме місце посідає індивідуальний досвід. Особливу роль у цьому процесі відіграють соціальні комунікації, а також соціальні ролі, які щодня проживає людина. Досвід, здобутий через аспект взаємодії, призводить до отримання певного зворотного зв'язку від соціуму, який суттєво впливає на уявлення особистості про себе. Людина, як біологічна основа, не народжується з певним рівнем оцінки щодо себе, її формує середовище. Упродовж життєдіяльності самооцінка є мінливою [1].

У сучасній літературі самооцінка постає ставленням особи до власного набору особистісних рис, оцінкою особистості власних внутрішніх та зовнішніх даних. Оцінювання охоплює психологічні характеристики, навички, здібності, вміння, а також характеристики зовнішнього вигляду людини [3]. Згідно сучасній класифікації самооцінка за змістовим наповненням поділяється на рівні: завищена, адекватна та занижена [1]. Самооцінка заниженого рівня характерна людям, що не об'єктивно применшують власні життєві досягнення та особистісні характеристики. Завищений ступінь самооцінки притаманний особистостям, що здатні гіперболізувати власне почуття значущості та вагомості. Адекватна самооцінка характеризується формуванням реальної оцінки особистісних якостей та можливостей, постає співвідношенням системи набору характеристик та діяльності.

Одним із вагомих факторів для формування самооцінки особистості постає досвід взаємодії із соціумом. Важливим досвідом у цьому контексті є займання позиції лідера. Вона передбачає від особистості наявність певного набору якостей, що охоплює: вміння впливати, встановлювати і досягати цілі та навички взаємодії з групою [5]. Лідерський досвід може суттєво вплинути на самосприйняття особистості, оскільки займаючи лідерські позиції людина часто піддається різним оцінкам групи, з якою відбувається взаємодія. Позитивний приклад лідерства у житті може сформувати адекватні уявлення про сильні та слабкі сторони, стати джерелом мотивації до розвитку, сприяти формуванню певних стандартів і цінностей, що є вагомими для особистісного зростання. Наявність такого досвіду сприяє підкріпленню впевненості у собі, що виявляється як показник довіри особистості до себе, зокрема власних дій, поглядів, щоб впевнено почувати себе у групі, чи із впевненістю регулювати власну діяльність [5]. Таким чином, людина, що отримує позитивний досвід у лідерській позиції, окрім практичних організаційних умінь та навичок взаємодії, формує моделі подолання труднощів,

здатності ставити перед собою цілі і досягати їх, бажання брати відповідальність. Ці чинники є вагомим аспектом для підтримки адекватної самооцінки особистості.

Зигмунд Фройд припускав, що самооцінка особистості може поставати співвідношенням досягнень до вимог [4]. Ця теза є доцільною щодо теми лідерства, оскільки лідерська позиція передбачає ряд вимог з боку власних амбіцій та домагань, а також особливо від соціуму, зокрема групи у контексті якої втілюється лідерство. Дослідження цієї теми підтверджують, що у лідерів спостерігається зазвичай дуже високий рівень домагань [2;6]. Якщо вимоги або очікування занадто високі, а досягнення виявляються недостатніми, це може спричинити спад рівня самооцінки.

В умовах сучасності дослідження впливу лідерського досвіду на самооцінку є актуальним і зумовлене важливістю вивчення феномену самооцінки та чинників формування її позитивного рівня. Аспект лідерства частково торкається життя кожної особистості, що прагне бути активним учасником соціальних процесів, прагне кар'єрного зростання чи визнання, зокрема це вагомий та необхідний чинник особистісного зростання. Аналіз цієї теми охоплює аспекти лідерства та їх вплив і здатність позитивно або негативно впливати на самооцінку людини. Дані, отримані в контексті даного дослідження, можуть постати вагомими для розробки програм підтримки активних членів суспільства, зокрема молоді, як майбутніх лідерів думок.

Під час дослідження теми було проведено опитування щодо взаємозв'язку досвіду лідерства особистості та аспектів формування самооцінки. Вибірка дослідження налічувала 62 респонденти, серед яких 80,6% - жінки та 19,4% - чоловіки. Оцінювання впливу лідерського досвіду на формування самооцінки особистості охопило такі показники: частота участі в лідерських проєктах, тривалість перебування на керівних позиціях, кількість реалізованих командних ініціатив, рівень відповідальності за прийняті рішення, а також оцінка ефективності командної роботи. Дослідження аспекту рівня самооцінки особистості охопило впевненість у собі, здатність приймати самостійні рішення, ставлення до власних помилок, готовність брати на себе відповідальність та відчуття значущості у колективі. Аналіз даних проводився із провідною метою виявлення можливих вагомих кореляційних зв'язків між наявністю або відсутністю лідерського досвіду та рівнем самооцінки особистості.

Результати кореляційного аналізу представлені в Таблиця 1.

Результати кореляційного аналізу свідчать про наявність позитивних кореляційних зв'язків між змінними. Переважно всі відображені зв'язки між показниками, що вимірювали лідерство та самооцінку, є помірними та сильними. Найбільш вираженими є взаємозв'язок між рівнем особистісної впевненості та впевненості у здатності прийняти непопулярні рішення в команді ($r=0,725$). Оцінка здатності приймати самостійні рішення корелює із впевненістю у здатності прийняти непопулярні рішення також в команді ($r=0,808$), що також корелює з рівнем довіри до власних рішень ($r=0,740$). Оцінка здатності долати особистісні невдачі має тісні взаємозв'язки зі здатністю врегулювання стресових ситуацій саме в командній роботі ($r=0,808$) та рівнем відповідальності за прийняті рішення ($r=0,728$).

Таблиця 1.

Аналіз кореляційних зв'язків «Вплив досвіду лідерства на формування самооцінки особистості»

Зміни	1. Оцінка рівня впевненості у собі	2. Рівень важливості прийняти рішення у колективі	3. Оцінка здатності приймати рішення	4. Рівень довіри власним рішенням	5. Здатність долати невдачі	6. Частота ролі лідера	7. Оцінка здатності врегулювання стресових ситуацій в команді	8. Впевненість у здатності прийняти рішення в команді	9. Рівень відповідальності за прийняті рішення	10. Рівень впевненості в здатності прийняти рішення
1. Оцінка рівня впевненості у собі	1,000									
2. Рівень важливості прийняти рішення у колективі	0,797	1,000								
3. Оцінка здатності приймати рішення	0,725	0,666	1,000							
4. Рівень довіри власним рішенням	0,705	0,604	0,795	1,000						
5. Здатність долати невдачі	0,704	0,648	0,801	0,759	1,000					
6. Частота ролі лідера	0,632	0,575	0,691	0,629	0,731	1,000				
7. Оцінка здатності врегулювання стресових ситуацій в команді	0,715	0,633	0,714	0,711	0,808	0,633	1,000			
8. Впевненість у здатності прийняти рішення в команді	0,725	0,587	0,808	0,740	0,725	0,667	0,700	1,000		
9. Рівень відповідальності за прийняті рішення	0,681	0,694	0,665	0,652	0,728	0,648	0,700	0,678	1,000	
10. Рівень впевненості в здатності прийняти рішення	0,707	0,641	0,693	0,594	0,680	0,825	0,667	0,625	0,783	1,000

Джерело: розроблено автором.

Отже, більшість наявних кореляційних зв'язків свідчать про те, що розвиток лідерських якостей і позитивне формування даного досвіду тісно пов'язані із утворенням позитивної самооцінки та підкріпленням впевненості особистості. Зокрема, впевненість у власних можливостях, вміннях, автономність у прийнятті рішень, здатність до подолання труднощів пов'язані з відповідальністю, стресостійкістю, організаторськими здібностями та здатністю до прийняття складних рішень у групі. Отримані дані дозволяють зробити висновок, що досвід займання лідерських позицій має вплив на процес формування впевненості особистості у собі та має вагомий вплив на самооцінку.

Підсумовуючи, результати дослідження підтверджують гіпотезу про взаємозв'язок між досвідом лідерства та рівнем самооцінки. Подальші дослідження можуть бути зосереджені на вивченні динаміки змін цього зв'язку залежно від супутніх факторів групової взаємодії у соціумі та аспекту формування самооцінки особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко, О., & Горун, Г. (2023). САМООЦІНКА ЯК ВАЖЛИВИЙ КРИТЕРІЙ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ. Вісник Національного університету оборони України, 72(2), 29–34. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2023-72-2-29-34>
2. Завгородня, О., & Єгорова, О. (2022). ВПЛИВ ОСОБИТИСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ПРОЯВИ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ. ББК 74.202 Г. 94: 264.
3. Корженко, А. С., & Костиря, І. В. (2022). Вплив самооцінки на формування лідерського потенціалу майбутнього психолога-лідера.
4. Корпанюк, М. С. (2017). Психологічні аспекти політичного лідерства. Diss. ВНТУ.
5. М. В. Пророк (2015). Лідерські якості як важливий фактор успішності професійної діяльності фахівців соціономічних професій. PSYCHOLOGICAL JOURNAL, 1.1, 79-85.
6. Надточій, А. В., & Підбуцька, Н. В. (1977). Сучасні тенденції аналізу лідерства як психологічної категорії. школа.

Коцовська Марія Миколаївна,
здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»,
mariakotsovska16@gmail.com
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна

ВПЛИВ ГОЛОДУ НА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ СТУДЕНТІВ

Режим харчування має дуже велике значення для нормальної життєдіяльності організму. Він повинен встановлюватися з урахуванням таких умов, як професійна діяльність, вік, кліматичні умови та інші індивідуальні особливості, але в своїй основі для кожної людини він повинен мати постійний характер [4].

Тобто, раціональним харчуванням називають таке харчування здорових груп населення, яке забезпечує організму усі поживні речовини для підтримки свого внутрішнього середовища (гомеостаз) і забезпечує життєві прояви організму людини на високому рівні за різних умов праці та побуту [5].

Студенти часто зіштовхуються з проблемами у харчуванні через кілька факторів, наприклад напружений навчальний графік, фінансові обмеження або стрес. Це може призвести до того, що студенти пропускають прийоми їжі або їдять неякісну/шкідливу їжу, що в свою чергу може негативно позначатися на їхньому фізичному та психічному здоров'ї.

Слід пам'ятати, що будь-який пропущений прийом їжі може викликати втому та нездатність людей до виконання певного виду діяльності, і це супроводжує також зниження успішності, неспроможність виконувати фізичну або розумову роботи, підвищує ризик простудних та інших інфекційних захворювань. Також, варто не забувати, що недоїдання – це не лише недостатнє надходження енергії, білків, жирів та вуглеводів з їжею. У сучасній медичній науці недоїдання також розуміється як дефіцит вітамінів та мікроелементів, навіть за умови нормального надходження енергії та інших поживних речовин [1].

Багато студентів через щільний навчальний графік та постійний брак часу зазвичай віддають перевагу швидким перекусам або стравам швидкого приготування.

Їжа швидкого приготування, так званий фастфуд, зазвичай проходить інтенсивну термічну обробку, тобто насиченість жирами (трансізомерами жирних кислот) та вуглеводами доходить до 85 %. Це призводить до появи зайвої ваги або ожиріння, порушує імунітет, обмін речовин, збільшує ризик розвитку діабету, онкологічних захворювань, відповідно знижує процеси відновлення організму. Окрім того, через низьку харчову цінність, регулярне вживання фастфуду може спровокувати авітаміноз та нестачу в організмі інших корисних речовин [3].

Вивчення, усвідомлення та раціональне вживання їжі, зосередження уваги на сучасних проблемах харчування населення і їх перспективному розвитку є актуальною проблемою, оскільки є гарантією забезпечення та зміцнення здоров'я на оптимальному рівні, профілактиці аліментарних і зниженню інфекційних захворювань серед населення [2].

Отож, дане дослідження допоможе привернути увагу до важливості забезпечення базових потреб для досягнення академічних результатів студентів.

Завдяки актуальності цієї теми було проведено дослідження, в якому взяло участь 42 студенти (84%) жіночої статі та 8 студентів (16%) чоловічої статі. Також, у дослідженні брали участь студенти 1-4 курсу різних спеціальностей, віком від 17 до 21.

Результати кореляційного аналізу представлені в Таблиці 1.

Змінні	Як часто Ви відчуваєте голод?	Наскільки голод впливає на Ваше емоційне самопочуття?	Чи відчуваєте Ви втрату мотивації до виконання завдань через відчуття голоду?	Як часто Ви схильні робити помилки під час роботи чи навчання, якщо Ви голодні?	Чи відчуваєте Ви труднощі із засвоєнням нової інформації, якщо голодні?	Вважаєте Ви себе продуктивним під час навчання?	Чи впливає Ваш настрій на здатність ефективно виконувати завдання?	Наскільки Ви встигаєте виконувати всі завдання вчасно?	Чи можете Ви зберігати концентрацію на заняттях протягом тривалого часу?	Чи можете Ви легко справлятися з багатозадачністю під час навчання?
Як часто Ви відчуваєте голод?	1									
Наскільки голод впливає на Ваше емоційне самопочуття?	0,42	1								
Чи відчуваєте Ви втрату мотивації до виконання завдань через відчуття голоду?	0,45	0,58	1							
Як часто Ви схильні робити помилки під час роботи чи навчання, якщо Ви голодні?	-0,4	-0,25	-0,39	1						
Чи відчуваєте Ви труднощі із засвоєнням нової інформації, якщо голодні?	0,35	0,6	0,54	-0,25	1					
Чи вважаєте Ви себе продуктивним під час навчання?	0,12	0,35	0,4	-0,33	0,46	1				
Чи впливає Ваш настрій на здатність ефективно виконувати завдання?	0,02	0,24	0,02	-0,02	0,26	0,28	1			
Наскільки Ви встигаєте виконувати всі завдання вчасно?	0,29	0,14	0,07	-0,06	0,03	0,32	-0,08	1		
Чи можете Ви зберігати концентрацію на заняттях протягом тривалого часу?	-0,09	-0,14	0,11	-0,03	-0,03	0,24	-0,22	0,22	1	
Чи можете Ви легко справлятися з багатозадачністю під час навчання?	-0,11	0,01	-0,07	-0,16	0,16	0,48	0,14	0,29	0,22	1

Таблиця 1.

Джерело: розроблено автором

На основі даних, отриманих в ході дослідження, було проведено кореляційний аналіз. Між частотою відчуття голоду та самооцінкою продуктивності існує слабкий позитивний зв'язок, що свідчить про майже відсутній вплив голоду на відчуття власної продуктивності під час навчання ($r = 0,12$). Спостерігається слабкий позитивний зв'язок між питаннями впливу голоду на емоційне самопочуття та впливу настрою на здатність ефективно виконувати завдання. Можна зробити висновок, що чим сильніше голод впливає на емоційний стан, тим більший вплив емоційного стану на ефективність виконання завдань, хоча зв'язок не є сильним ($r = 0,24$). У питаннях про відчуття втрати мотивації через голод та вчасним виконанням завдань є дуже слабкий зв'язок. Це свідчить про те, що втрата мотивації через голод майже не впливає на своєчасне виконання завдань ($r = 0,07$). Зокрема, відсутній зв'язок у питаннях про схильність до помилок та зберіганням концентрації протягом тривалого часу. Отже, частота помилок через голод ніяк не пов'язана із здатністю зберігати концентрацію впродовж довгого періоду ($r = -0,03$). А також, виявлено слабкий позитивний зв'язок між труднощами із засвоєнням нової інформації, коли є відчуття голоду та багатозадачністю. Це може вказувати на таку тенденцію: чим більші труднощі з засвоєнням інформації через голод, тим нижча здатність ефективно справлятися з кількома завданнями одночасно ($r = 0,16$).

Таким чином, отримані результати дослідження свідчать про наявність переважно слабких кореляцій між відчуттям голоду (та його впливом) і навчальними характеристиками студентів. Найвищий кореляційний зв'язок виявився між впливом голоду на емоційне самопочуття та ефективністю виконання завдань ($r = 0,24$), що може свідчити про важливість емоційного стану як посередника між фізіологічним і когнітивним функціонуванням. Водночас інші зв'язки або дуже слабкі, або відсутні, що вказує на індивідуальні відмінності у сприйнятті голоду у студентів й здатності адаптуватися до нього в навчальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олексієнко Я. І., Шахматов В. А., Верещагіна О. П. Харчування та його вплив на здоров'я людини: навчально-методичний посібник / Я. І. Олексієнко, В. А. Шахматова, О. П. Верещагіна. – Черкаси: ПП Чабаненко Ю. А., 2014. – 42 с.
2. Зубар Н. М. Основи фізіології та гігієни харчування : Підручник / Н. М. Зубар. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 336 с.
3. Кузьмінська О. В. Значення раціонального харчування для підтримки здоров'я молоді / О. В. Кузьмінська, М. С. Червона; за ред. О. О. Яременка // Формування здорового способу життя молоді ; Кн. 4. – К. : 2005. – 128 с.
4. Лучко О.Р., Довженко С.С., Саприкіна І.І. Основи раціонального харчування при різноманітних видах і умовах праці та особливостях життєдіяльності: Конспект лекцій. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – 18 с.
5. Методики формування здорового способу життя : конспект лекцій / укладачі: Н.В. Коляда, С.М. Король, С.А. Король. – Суми: Сумський державний університет, 2021. – 183 с.

Кузик Вікторія Романівна,
здобувач 2 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»,
vikakuzik321@gmail.com
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна,

ВПЛИВ НАВЧАННЯ НА ТРИВОЖНІСТЬ СТУДЕНТІВ

Навчання є важливим етапом у житті людини, адже саме в студентські роки формуються не лише професійні знання та навички, а й життєві цінності та соціальні зв'язки. Проте цей період часто супроводжується підвищеним рівнем тривожності. Тривожність у студентів може мати як ситуативний, так і стійкий характер, зумовлений емоційним напруженням, великим обсягом навчального матеріалу, а також невизначеністю щодо майбутнього.

Навчальний процес часто вимагає від студентів мобілізації інтелектуальних та емоційних ресурсів, що в умовах хронічної втоми та нестачі часу може призводити до емоційного виснаження. Тривожність може проявлятися у вигляді страху перед іспитами, а також у внутрішньому самозасудженні за невдачі або невідповідність очікуванням. Надмірна тривожність знижує концентрацію уваги, ускладнює запам'ятовування, порушує здатність до ефективного аналізу та прийняття рішень.

Водночас, помірний рівень тривожності може відігравати і позитивну роль, стимулюючи до більшої організованості, активної підготовки, відповідального ставлення до навчання. У такому випадку тривожність спонукає студента не уникати труднощів, а шукати шляхи їх подолання.

Загалом, навчання як складний і багатогранний процес безпосередньо впливає на емоційний стан студента. Підвищена тривожність потребує своєчасного виявлення та психологічної підтримки, адже хронічне психоемоційне напруження може призводити до серйозніших наслідків, таких як зниження самооцінки, прокрастинація, депресивні стани чи навіть психосоматичні розлади. Тому важливо створювати умови, за яких студент зможе і успішно навчатися, і почуватися психологічно безпечно, розвиваючи власні навички саморегуляції та стресостійкості.

1. Актуальність теми: Зараз студенти часто стикаються з підвищеним рівнем емоційного навантаження, через адаптацію у новому середовищі, високими вимогами у навчання. Це може бути причиною для підвищення рівня тривожності. Вивчення впливу навчальних чинників на емоційний стан студентів є важливим для розуміння причин тривожності. Воно може сприяти створенню сприятливішого середовища, що допоможе зменшити рівень тривожності.

2. Мета дослідження: Дослідити як навчання впливає на тривожність.

3. Гіпотези дослідження.

Періоди інтенсивного навчального навантаження підвищують рівень тривожності, що проявляється у зниженні емоційної стійкості, послабленні концентрації уваги та зростанні

психічного виснаження порівняно з періодами з меншою кількістю навчальних стресорів.

4. Предмет дослідження:

Вплив навчання на тривожність учасників навчального процесу

5. Дескриптивні (описові) статистики вибірки дослідження.

Відповідно до результатів частотного аналізу, у дослідженні взяло участь 38 студентів жіночої статі (76%) та 12 студентів чоловічої статі (24%). У дослідженні брали участь студенти 1-4 курсу різних спеціальностей, віком від 17-21.

Стать	Кількість	Відсотки
Жіноча	38	76%
Чоловіча	12	24%

6. Результати аналізу.

Результати аналізу свідчать про відсутність кореляції між навчанням та тривожністю, тобто статистично значущий взаємозв'язок між цими двома змінними не виявлений. Це означає, що рівень тривожності не має прямого впливу на навчальні досягнення, як і навчальна активність чи успішність не є факторами, які визначають рівень тривожності. Відсутність кореляції також вказує на те, що ці явища можуть бути незалежними одне від одного або пов'язаними через більш складні механізми, які не виявляються простим кореляційним аналізом. Такий висновок може свідчити, що на рівень тривожності чи навчальні успіхи впливають інші змінні, наприклад, індивідуальні психологічні особливості, рівень мотивації або підтримки з боку оточення. Крім того, це не виключає можливості існування нелінійного або непрямого зв'язку, який потребує більш глибокого вивчення за допомогою інших методів аналізу.

7. Висновки.

Аналіз частотного розподілу показав, що більшість спостережень у вибірці належать до категорії “Жіноча”, яка становить 76%, тоді як категорія “Чоловіча” представлена лише 24%. Такий значний дисбаланс між категоріями може свідчити про нерівномірний розподіл вибірки, що може впливати на узагальнення отриманих результатів і їхню валідність стосовно чоловічої групи.

Висновки дослідження, засновані на цій вибірці, з більшою ймовірністю відобразатимуть особливості жіночої категорії, оскільки вона домінує у зібраних даних. Якщо дослідження передбачає рівноцінний аналіз обох категорій, то доцільно розглянути можливість збільшення кількості спостережень у категорії “Чоловіча”, щоб забезпечити більш репрезентативний баланс. У подальшій роботі може знадобитися врахування цього дисбалансу, це дозволить зменшити потенційний вплив гендерного розподілу на кінцеві висновки дослідження.

8. Практична значущість отриманих результатів.

Якщо кореляція між навчанням і тривожністю відсутня, це має важливу практичну значущість, оскільки свідчить про те, що навчальний процес не є ключовим фактором, який впливає на рівень тривожності студентів. Це означає, що зусилля для покращення емоційного стану не обов'язково мають зосереджуватися лише на зміні навчальних підходів чи організації навчального процесу. Такі результати вказують на необхідність більш глибокого аналізу інших потенційних причин тривожності, таких як особистісні риси, зовнішній стрес, соціальні взаємини чи психологічний стан. Розуміння цього

дозволяє освітнім установам і фахівцям із психології зосередити свою увагу на ширшому спектрі факторів, які впливають на тривожність. Практичне застосування таких висновків може включати впровадження програм психологічної підтримки, які зосереджуються на індивідуальних потребах студентів і вчать їх долати різні стресові ситуації. Також це може бути корисним для розробки програм із підвищення стресостійкості, які не обмежуються навчальними аспектами, а враховують більш широкий контекст життя студентів.

Крім того, відсутність кореляції може вказувати на те, що в умовах конкретної вибірки учасників навчальний процес був організований таким чином, що не спричиняв надмірного стресу. Це може стати підтвердженням того, що добре збалансовані освітні програми які мінімізують тиск не є джерелом тривожності.

9. Обмеження дослідження

Вибірка була обмежена певною групою учасників, тому отримані дані не можна екстраполювати на ширші групи. Вибірка могла не відображати всього різноманіття соціальних та освітніх умов, що знижує узагальнюваність висновків. Учасники могли перебільшувати або занижувати свої відповіді, зокрема щодо тривожності чи навчального навантаження, що могло вплинути на точність результатів. Також дослідження враховувало лише обмежену кількість змінних, таких як навчальне навантаження чи особливості тривожності. Інші потенційно важливі чинники, як-от соціальна підтримка, стан здоров'я, фінансові труднощі або сімейне середовище, не були проаналізовані, хоча вони могли суттєво вплинути на рівень тривожності.

Зрештою, отримані результати можуть бути специфічними для певної освітньої системи чи контексту. В інших країнах, де відрізняються навчальні підходи, соціальні норми або стресові фактори, взаємозв'язок між навчанням і тривожністю може мати інший характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тривожність: як боротись та що треба знати. URL: <https://nikamed.com.ua/ua/news/postiyna-tryvozhnist-shcho-treba-znaty-ta-yak-borotysya>
2. Саморегуляція студентів під час навчання URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/2_2022/27.pdf
3. Навчальне навантаження студентів URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34764/Kyrylenko.pdf?sequence=1>
4. Як виявити тривожність? URL: <https://fp.udu.edu.ua/kabinet-psykholohiia/111-materialy-shchodo-zberezhennia-psykholohichnoho-zdorovia-studentskoi-molodi-v-umovakh-voienykh-dii/627-yak-vpiznaty-tryvozhnist>
5. Психологічна стійкість студентів під час навчального процесу. URL: <https://fintech.biem.sumdu.edu.ua/emotsijna-stijkist-studentiv-kliuch-do-uspikhu>

Литвин Емілія Мирославівна,
здобувач 2 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»,
emilialitvin47@gmail.com
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів, Україна

ВПЛИВ БЕЗСОННЯ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Сон є фундаментальною потребою людини, яка забезпечує оптимальне функціонування організму, збереження психоемоційної рівноваги та підтримання когнітивних процесів. Недостатній або неякісний сон, відомий як безсоння, впливає на здатність концентруватися, швидкість прийняття рішень, пам'ять, емоційний фон і загальне самопочуття. У студентському середовищі проблема безсоння є особливо актуальною, оскільки навчальні навантаження, порушений режим дня, стрес та активне використання гаджетів у вечірній час - основні чинники, що сприяють порушенням сну [2].

Безсоння може спричинити не лише зниження працездатності, а й розвиток хронічних розладів, зокрема депресії та тривожності, зниження імунітету та психосоматичних проявів [3]. Порушення сну значно зменшує когнітивну гнучкість, викликає втому, головний біль, дратівливість і знижує якість життя загалом [1].

З огляду на актуальність теми було проведено дослідження, метою якого було визначення частоти безсоння серед студентів, його впливу на самопочуття, продуктивність та рівень втоми після сну. У дослідженні взяли участь 30 осіб, серед яких 25 осіб (83%) — жіночої статі, та 5 осіб (17%) — чоловічої статі. Респонденти — студенти віком від 18 до 24 років, що навчаються на 1–4 курсах. Збір даних здійснювався методом онлайн-опитування з використанням Google- форм.

Отримані дані свідчать про наступне:

- 67% учасників зазначили, що відчували безсоння протягом останнього місяця;
- 73% регулярно прокидаються вночі щонайменше один раз;
- 80% сплять у середньому 4–6 годин на добу;
- 60% зазначили, що сон не є відновлювальним;
- Лише 10% респондентів звертались за медичною допомогою з цього приводу.

Таблиця 1

Кореляційні зв'язки між характеристиками сну та самопочуттям студентів

Показники	Якість сну	Дні з труднощами	Втома після сну	Вплив на працездатність
Якість сну	1	-0,54	-0,2	0,04
Дні з труднощами	-0,54	1	-0,09	0,37
Втома після сну	-0,2	-0,09	1	0,38
Вплив на працездатність	0,04	0,37	0,38	1

Джерело: розроблено автором

Найчастіше респонденти повідомляли про втому вранці, втрату концентрації, зниження продуктивності та дратівливість як наслідок безсоння.

На основі отриманих результатів встановлено, що найбільший негативний зв'язок спостерігається між якістю сну та кількістю днів з труднощами засинання ($r = -0.54$), що свідчить про закономірне зниження якості сну зі збільшенням кількості днів із симптомами безсоння. Також спостерігається позитивна кореляція між відчуттям втоми після сну та зниженням працездатності ($r = 0.38$), що дозволяє припустити, що чим сильніше відчувається фізична втома, тим нижчою є ефективність виконання завдань.

Натомість інші зв'язки є слабкими або відсутніми, що може свідчити про індивідуальні відмінності у сприйнятті недосипання. Наприклад, зв'язок між якістю сну та впливом на працездатність ($r = 0.04$) є незначним, що свідчить про наявність компенсаторних механізмів у деяких студентів.

Проведене дослідження підтвердило наявність переважно слабких та помірних кореляцій між порушеннями сну та суб'єктивною оцінкою самопочуття. Найсильніший зв'язок встановлено між безсонням і зниженням якості сну. Також отримано свідчення, що безсоння сприяє підвищенню втоми та знижує рівень продуктивності студентів.

З огляду на це, актуальним є впровадження програм психоосвіти серед студентської молоді, спрямованих на формування навичок гігієни сну, самопостереження та своєчасного звернення до фахівців при наявності стійких симптомів порушення сну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. American Academy of Sleep Medicine. International Classification of Sleep Disorders. 3rd ed., 2014.
2. Walker, M. Why We Sleep: Unlocking the Power of Sleep and Dreams. Scribner, 2017.
3. World Health Organization. Sleep and Health. Fact Sheets, 2022.
4. Harvey, A.G. Insomnia: Psychological Assessment and Management. Routledge, 2011.
5. Van Dongen H.P. et al. The cumulative cost of additional wakefulness: Dose- response effects on neurobehavioral functions. Sleep, 2003.

ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ

Артеменко Людмила Петрівна

викладач циклової комісії

професійних фармацевтичних дисциплін

Черкаської медичної академії

м. Черкаси, Україна

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ХІМІЇ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасне викладання фармацевтичної хімії в закладах вищої освіти має відповідати динамічним потребам фармацевтичної галузі, інтегрувати новітні наукові досягнення та формувати у студентів ключові компетентності для успішної професійної діяльності.

Актуалізація змісту дисципліни вбачається у включенні до навчальних програм новітніх досягнень у галузі розробки лікарських засобів, включаючи біологічні препарати, нанотехнології; посиленні зв'язку теоретичних знань з практичним застосуванням у фармацевтичному виробництві, контролі якості та наукових дослідженнях; відображенні сучасних тенденцій у синтезі лікарських речовин, включаючи зелену хімію та комп'ютерне моделювання.

В контексті сучасного викладання фармацевтичної хімії особливого значення набуває застосування інтерактивних та проблемно-орієнтованих методологій навчання. Ці підходи спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів, стимулювання їхнього критичного мислення та формування навичок самостійного розв'язання професійних завдань. Одним із ключових елементів є активне використання проблемних лекцій, що передбачають постановку перед студентами проблемних ситуацій, спонукаючи їх до аналізу, висунування гіпотез та пошуку шляхів їх вирішення. Аналогічно, метод case-studies, що базується на розгляді конкретних фармацевтичних ситуацій сприяє розвитку вміння застосовувати теоретичні знання на практиці та приймати обґрунтовані рішення. Важливу роль відіграють групові дискусії та брейн-штормінги, які створюють сприятливе середовище для обміну думками, генерування ідей та колективного пошуку вирішення складних проблем. Ці методи сприяють розвитку комунікативних навичок, умінню аргументувати власну позицію та враховувати думку інших. Ефективним інструментом візуалізації складних хімічних процесів та молекулярних взаємодій є застосування інтерактивних онлайн-платформ, віртуальних лабораторій та симуляцій. Ці технології дозволяють студентам проводити віртуальні експерименти, досліджувати молекулярні структури в динаміці та глибше розуміти фундаментальні хімічні принципи без безпосереднього ризику та витрат, пов'язаних з реальними лабораторними дослідженнями. Крім того, впровадження проєктної діяльності надає студентам можливість застосовувати набуті знання для розв'язання конкретних фармацевтичних завдань, що мають практичне значення. Робота над проєктами сприяє розвитку самостійності, ініціативності, вмінню планувати та реалізовувати дослідницьку діяльність, а також формує навички командної роботи.

Розвиток практичних навичок та дослідницької компетентності ґрунтується на модернізації лабораторної бази з використанням сучасного обладнання та методик фармацевтичного аналізу та синтезу; залученні студентів до виконання науково-дослідних робіт під керівництвом викладачів, включаючи участь у наукових конференціях та «круглих столах» з подальшою публікацією результатів дослідження; формуванні навичок роботи з науковою літературою, базами даних та програмним забезпеченням для хімічних досліджень.

У сучасному фармацевтичному освітньому процесі міждисциплінарна інтеграція відіграє ключову роль у формуванні компетентного фахівця. Особливо важливим є посилення взаємозв'язків фармацевтичної хімії з іншими фундаментальними та клінічно орієнтованими фармацевтичними дисциплінами.

Інтеграція з фармакологією є необхідною для глибокого розуміння студентами залежності між хімічною будовою лікарських речовин та їхньою фармакологічною активністю, механізмами дії, шляхами метаболізму та потенційними побічними ефектами. Знання фармацевтичної хімії є фундаментом для розуміння принципів дії лікарських засобів на молекулярному рівні, що є критично важливим для майбутньої професійної діяльності фармацевта.

Взаємодія з фармакогнозією дозволяє студентам усвідомити роль природних сполук як джерела нових лікарських засобів, розуміти хімічну природу біологічно активних речовин рослинного та тваринного походження, а також методи їх виділення та аналізу.

Інтеграція з технологією ліків є необхідною для розуміння фармацевтичних процесів, пов'язаних з розробкою лікарських форм, забезпеченням їхньої стабільності, біодоступності та ефективності. Знання хімічних властивостей лікарських речовин є визначальним при виборі оптимальної лікарської форми та технології її виробництва.

Зв'язок з фармацевтичним аналізом є очевидним, оскільки фармацевтична хімія надає теоретичні основи для розуміння методів якісного та кількісного аналізу лікарських засобів, контролю їхньої чистоти та ідентифікації.

Крім інтеграції з іншими фармацевтичними дисциплінами, значну цінність має залучення фахівців з інших галузей знань, таких як біологія, медицина та програмування. Біологи можуть надати глибоке розуміння біологічних мішеней дії лікарських речовин, медики – клінічний контекст застосування препаратів, а програмісти – інструменти для комп'ютерного моделювання та аналізу хімічних даних.

Отже, міждисциплінарна інтеграція у викладанні фармацевтичної хімії сприяє формуванню у студентів цілісного наукового світогляду, розуміння складності процесу створення та застосування лікарських засобів, а також готує їх до ефективної співпраці з фахівцями різних галузей у майбутній професійній діяльності.

У сучасній системі вищої фармацевтичної освіти відбувається поступовий перехід від традиційних форм контролю знань до компетентнісно-орієнтованих методів оцінювання. Цей зсув зумовлений необхідністю оцінювати не лише обсяг засвоєної теоретичної інформації, але й здатність студентів застосовувати ці знання на практиці, демонструвати сформовані професійні навички та ключові компетентності.

До числа компетентнісно-орієнтованих методів оцінювання належать портфоліо, що являє собою систематизовану колекцію робіт студента, яка відображає його навчальні досягнення та прогрес протягом певного періоду. Презентації проєктів дозволяють оцінити вміння студентів самостійно досліджувати проблему, аналізувати інформацію,

формулювати висновки та ефективно комунікувати результати своєї роботи. Практичні завдання, наближені до реальних професійних ситуацій, дають змогу оцінити рівень володіння студентами необхідними фармацевтичними навичками. Впровадження об'єктивного структурованого практичного іспиту (OSPE), адаптованого для фармацевтичних дисциплін, забезпечує комплексну оцінку практичних навичок, комунікативних здібностей та здатності приймати рішення в стандартизованих сценаріях.

Важливою умовою ефективного впровадження компетентісно-орієнтованого оцінювання є забезпечення прозорості та об'єктивності процедур оцінювання. Це досягається шляхом розробки чітких критеріїв оцінювання для кожного виду діяльності та використання рубрикаторів, які детально описують рівні досягнення кожної компетентності. Застосування зрозумілих та обґрунтованих критеріїв дозволяє студентам усвідомлювати очікувані результати навчання та отримувати конструктивний зворотний зв'язок щодо своїх успіхів та зон для покращення.

Таким чином, реалізація вищенаведеного сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців з фармацевтичної хімії, здатних успішно працювати в умовах сучасного фармацевтичного ринку та робити вагомий внесок у розвиток охорони здоров'я.

Чмельова Любов Дмитрівна
викладач циклової комісії
професійних фармацевтичних дисциплін
Черкаської медичної академії
м. Черкаси, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ХІМІЇ СТУДЕНТАМ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Викладання фармацевтичної хімії студентам фармацевтичних спеціальностей має враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності, поєднувати фундаментальні знання з практичними навичками та формувати розуміння ролі хімії у створенні, аналізі та застосуванні лікарських засобів.

Однією з ключових особливостей сучасного викладання фармацевтичної хімії є акцентування на медичній та фармацевтичній значущості дисципліни. Це означає, що навчальний процес свідомо спрямовується на демонстрацію прямого зв'язку між фундаментальними хімічними знаннями та їхнім застосуванням у сфері охорони здоров'я та фармацевтичній промисловості.

Підкреслення зв'язку хімічної будови речовин з їхньою фармакологічною активністю, механізмом дії, метаболізмом та токсичністю є центральним елементом цього підходу. Студенти повинні чітко розуміти, яким чином розташування атомів у молекулі, наявність певних функціональних груп, стереохімічна конфігурація та інші структурні особливості визначають здатність речовини взаємодіяти з біологічними мішенями в організмі, викликаючи певний фармакологічний ефект. Пояснення механізмів дії на молекулярному рівні, розуміння шляхів біотрансформації лікарських засобів в організмі (метаболізму) та передбачення можливих токсичних проявів на основі хімічної структури є критично важливими для формування професійного мислення майбутнього фармацевта. Акцентування на ролі фармацевтичної хімії у розробці нових лікарських засобів, оптимізації існуючих препаратів та контролі їхньої якості демонструє практичну цінність дисципліни. Студенти повинні усвідомлювати, що саме знання фармацевтичної хімії лежать в основі пошуку нових молекул з бажаною біологічною активністю, модифікації існуючих лікарських засобів для покращення їхніх властивостей (ефективності, безпеки, біодоступності тощо) та розробки методів аналізу для забезпечення якості, чистоти та відповідності лікарських препаратів встановленим стандартам.

Для ефективної реалізації цього фокусу важливим є використання прикладів конкретних лікарських засобів для ілюстрації теоретичних концепцій та хімічних реакцій. Розглядаючи реальні препарати, їхню хімічну будову, методи синтезу, фармакологічні властивості та аналітичні характеристики, викладачі допомагають студентам побачити практичне застосування теоретичних знань та краще засвоїти навчальний матеріал. Наприклад, при вивченні певного класу органічних сполук доцільно розглядати представників цього класу, які є лікарськими засобами, пояснюючи зв'язок між їхньою структурою та фармакологічною дією.

У процесі викладання фармацевтичної хімії поступове формування фундаментальних знань відіграє вирішальну роль у забезпеченні глибокого та системного розуміння дисципліни студентами. Цей принцип передбачає послідовне викладання навчального матеріалу, розпочинаючи з опанування базових концепцій органічної та неорганічної хімії, які є фундаментом для подальшого вивчення складніших розділів.

Розпочинаючи з основних понять будови атома, хімічного зв'язку, номенклатури та класифікації органічних і неорганічних сполук, студенти отримують необхідний базис для розуміння більш складних тем. Поступовий перехід до вивчення хімії гетероциклічних сполук, які є ключовими структурними фрагментами багатьох лікарських засобів, стереохімії, що визначає просторову будову молекул та її вплив на біологічну активність, а також хімії природних сполук, які є важливим джерелом фармакологічно активних речовин, забезпечує логічну та структуровану побудову знань.

Забезпечення міцної теоретичної бази є критично важливим для подальшого успішного опанування студентами принципів синтезу лікарських речовин. Розуміння основних типів органічних реакцій, їхніх механізмів та стереохімічних наслідків є необхідним для розробки нових лікарських засобів та оптимізації існуючих.

Крім того, фундаментальні знання є необхідними для розуміння принципів аналізу лікарських речовин. Методи якісного та кількісного аналізу, ідентифікації та визначення чистоти лікарських засобів базуються на глибокому розумінні їхніх хімічних властивостей та реакційної здатності.

Нарешті, міцна теоретична база є абсолютно необхідною для розуміння механізмів дії лікарських речовин на молекулярному рівні. Знання хімічної будови лікарських засобів та їхніх фізико-хімічних властивостей дозволяє прогнозувати їхню взаємодію з біологічними мішенями в організмі, що є ключовим для розвитку нових терапевтичних стратегій.

Розвиток навичок структурного мислення та аналізу є фундаментальним аспектом підготовки майбутніх фахівців у галузі фармацевтичної хімії. Ці навички є критично важливими для розуміння складної природи лікарських речовин, прогнозування їхніх властивостей та ефективного вирішення професійних завдань.

Структурне мислення передбачає здатність студента сприймати хімічні сполуки не як набір окремих атомів, а як цілісні молекулярні структури з певним просторовим розташуванням, типом хімічних зв'язків та функціональними групами. Розвиток цього типу мислення дозволяє:

Розвиток навичок структурного мислення та аналізу досягається шляхом використання різноманітних педагогічних методів, включаючи використання молекулярних моделей та програмного забезпечення для візуалізації тривимірних структур; розв'язування структурних задач та головоломок; аналіз механізмів хімічних реакцій; інтерпретація спектральних даних; виконання дослідницьких проєктів, спрямованих на встановлення залежностей «структура-дія» тощо.

В умовах зростання різноманітності студентського контингенту та усвідомлення індивідуальних освітніх потреб кожного здобувача вищої освіти, індивідуалізація навчання та забезпечення ефективного зворотного зв'язку набувають особливого значення у викладанні фармацевтичної хімії.

Індивідуалізація навчання передбачає врахування рівня попередньої підготовки студентів, їхніх індивідуальних навчальних стилів, темпу засвоєння матеріалу та особистих інтересів.

Застосування диференційованих підходів до навчання дозволяє:

- Забезпечити краще розуміння складних тем, а саме адаптацію навчальних матеріалів та завдань до рівня підготовки студентів, що допомагає уникнути перевантаження для слабших студентів та забезпечити достатній рівень складності для сильніших.
- Підвищити мотивацію до навчання через завдання, що відповідають інтересам студентів та їхнім навчальним цілям та сприяють зростанню їхньої залученості і відповідальності за результати навчання.
- Розвинути індивідуальні здібності шляхом надання можливостей для поглибленого вивчення окремих розділів дисципліни або виконання індивідуальних дослідницьких проєктів, що посприяє розвитку унікальних талантів та навичок студентів.

Отже, імплементація зазначених підходів та принципів у комплексі дозволить забезпечити якісну підготовку конкурентоздатних фахівців з фармацевтичної хімії, які володітимуть глибокими теоретичними знаннями, практичними навичками та дослідницькою компетентністю, необхідними для їхньої успішної професійної діяльності та вагомим внеску у розвиток охорони здоров'я. У кінцевому підсумку, якісне викладання фармацевтичної хімії є запорукою підготовки майбутніх лідерів фармацевтичної галузі, здатних розробляти, виробляти та контролювати якість лікарських засобів на благо суспільства.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

*Харченко Тетяна Іванівна
Гостіщева Наталія Олексіївна*

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна*

МІСЦЕ ТА ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ «ПОРІВНЯЛЬНА ТИПОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ» В СИСТЕМІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Підготовка фахівців з англійської мови, як майбутніх вчителів, так і майбутніх перекладачів, передбачає опанування не тільки обов'язкового освітнього компоненту (ОК) «Практичний курс англійської мови», але і низки теоретичних дисциплін з фаху: «Теоретична граматики англійської мови», «Теоретична фонетика англійської мови», «Лексикологія англійської мови», «Стилістика англійської мови» тощо. «Порівняльна типологія англійської та української мов» посідає важливе місце у навчальному плані сучасних освітніх програм закладів вищої освіти з підготовки майбутніх фахівців. Типологія як розділ мовознавства спрямована на встановлення схожих загальних лінгвістичних категорій, які слугують основою для класифікації мов різних типів, незалежно від їхньої генеалогічної спорідненості. Порівняльна типологія, як свідчить саме поняття, являє собою лінгвістичний предмет дослідження типології, заснований на методи порівняння [2, с.13]. Варто розглянути методичний потенціал оволодіння техніками співставлення, аналізу, встановлення ознак подібності та відмінності і подальшого використання навичок порівняння у навчанні англійської мови. Вивчення даного курсу сприяє тому, що здобувач вчиться сприймати іноземну мову як систему класифікацій мовних явищ в режимі постійного порівняння іноземної мови відносно рідної.

Для майбутніх фахівців з перекладу сформована навичка співставлення мовних явищ двох мов (з якої здійснюється переклад та мови, на яку перекладають) для встановлення ізоморфізму та аломорфізму [2, с.18-19] і подальшого вибору перекладацьких прийомів і трансформацій є очевидною ознакою професіоналізму. Щодо майбутніх вчителів англійської мови, ОК «Порівняльна типологія англійської та української мов» пропонує курс, протягом якого у здобувачів сформується навички визначення рис подібності та рис відмінності іноземної та рідної мови за основними блоками: фонетика, лексика, граматики, морфологія, синтаксис.

Співставлення фонетичних систем англійської та української мов передбачає встановлення рис подібності та рис відмінності та визначає статистичні дані щодо різниці у кількості та якості фонем зіставлених мов, а саме:

- кількість голосних в англійській мові – 20, з яких 12 монофтонгів (7 коротких та 5 подовжених) [I, i:, e, æ, o, o:, ʌ, ɑ:, ʊ, u:, z:, ə] та 8 дифтонгів [eI, əv, aI, av, oI, Iə, eə, və].
- в українській мові 6 голосних звуків i, e, u, a, o, y.

Порівняння фонем та класифікація їх за горизонтальною/вертикальною позицією звука, за ступенем лабіалізації, за довжиною (голосні), за артикуляційними зонами (приголосні) допомагає сформувати стійкі фонологічні навички. Система утворення складів у порівнянні допомагає розвивати техніку читання. Порівняння значення наголосу у зіставлених мовах виявляє риси подібності, зокрема вплив зміни наголосу на значення лексичної одиниці або на визначення до якої частини мова вона відноситься згідно наголосу – явище, притаманне і англійській і українській мові:

- *'insult* (іменник) – *in'sult* (дієслово), *'blackbird* (дрізд) – *'black 'bird* (чорний птах).
- *образи* – *обрáзи* – *образі́* (різні лексичні значення), *пóверх* (іменник) – *повéрх* (прислівник), *на́зви* (іменник в множині, або в однині у родовому відмінку) – *назві́* (дієслово у наказовому способі).

Таким чином, сформована система фонологічних знань допоможе майбутньому вчителю англійсько мови правильно розставляти акценти при навчанні лексики та граматики англійської мови через особливості фонетичних аспектів.

Серед основних феноменів, що розглядаються у порівняльній типології лексичних систем – лінгвальні та екстра-лінгвальні шляхи поповнення лексикону; лексико-семантичні, лексико-граматичні та принципі денотативного та конотативного значення лексичних одиниць; стилістичні класифікації лексикону (розмовні вирази, жаргонізми, вульгаризми, професійна /наукова /книжна /поетична лексика, сленг тощо) – особливого практичного значення набуває опанування механізмів словотвору. Аналіз таких способів, як суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний, складання основ, інверсія, аббревіатури у обох порівнюваних мовах створює підґрунтя для формування лексичних навичок та перспективи значного збільшення як активного, так і пасивного лексикону.

Типологія морфологічних систем англійської та української мов встановлює чітке уявлення як про морфемний склад кожної з досліджуваних мов, так і співвідношення морфологічних особливостей лексичних одиниць з частинами мови. Встановлення факту, що в обох мовах є лексичні одиниці, що представляють собою:

- кореневу морфему: *pen, boy, work, she, ten* – стіл, рух, я, три, тут;
- суфіксальні морфемні, що позначають іменник в англійській мові представлені наступним рядом: *-acy, -ance, -ion, -dom, -er, -ess, -hood, -ism, -ity, -ment, -ness, -ship*. В українській мові діляться додатково на суфіксальні морфемні, що вказують чоловічий рід – *-ник, -ець/-ець, -ар/-яр, -ир, -ист, -тель, -аль, жіночий рід – -к/а, -иц/я, -ес/а, -их/а, -ш/а* та середній рід – *жіно-цтв-о, баді-лл-я, збі-жжж-я*. Також англійські суфіксальні морфемні можуть бути представлені такими групами, як ті, що утворюють прикметники: *-able, -al, -ic, -ish, -ful, -less, -ous, -some, -y*; ті, що утворюють дієслова: *-ate, -en, -esce, -ify, -ize* та ті, що вказують та прислівники: *-ly, -wards, -ways*.

- префіксальні морфемні в порівнюваних мовах можуть визначати відтінки значення – *co-existence, unable, підвид, вбiгати, вибiгати*; також ізоморфним є наявність двох або більше префіксів: *misrepresentation, неперозноділ*; рисою відмінності є наявність лише в англійській мові вербальних морфем: *enable, disable, enclose*; таких, що утворюють прикметники: *pre-listening, post-reading*; прислівники: *today, tomorrow, together*; та сполучники: *because, unless, until*.

- аглютинація (*agglutination*) характерна для обох мов: *employ /employee /employer /employed /employment /unemployed /unemployment; fifteen /sixteen, fifty /sixty*;

відповідальність /відповідальний /безвідповідальність /безвідповідальний; п'ятнадцять /шістнадцять, п'ятдесят /шістдесят.

– гнучкість (suppletivity) також характерна більшістю ознак обом мовам, що знаходяться в центрі нашої уваги: *boy – girl, man – woman, cock – hen, хлопець – дівчина, чоловік – жінка, півень – курка; good – better – best, bad – worse – worst, добрий – кращий – найкращий; поганий – гірший – найгірший;*

Варто зазначити, що деякі граматичні явища не співпадають по морфологічному принципу. Так, в українській мові форми деяких дієслів утворені способом аглютинація (agglutination): *співати – співаю – співає – співають – співала – співали – співатимуть/будуть співати*, тоді як в англійській мові ми спостерігаємо явище гнучкості (suppletivity) морфемних форм: *go – went*, хоча решта форм парадигми даного дієслова змінюється за принципом аглютинації: *goes – going – will go*.

Якщо здобувач опанує морфологічні риси подібності та риси відмінності англійської мови відносно української, він зможе методично формувати у своїх учнів такі навички у подальшій професійній діяльності.

Для формування навичок усного і писемного мовлення корисно встановлювати співвіднесення граматичних конструкцій на рівні словосполучень та речень. Форми, що збігаються в обох мовах, не створюють непорозуміння у використанні: *I study English. – Я вивчаю англійську.* спостерігається абсолютне співпадіння будови речення: підмет (займенник) – присудок (дієслово) – додаток (іменник). Але в реченні *I am late. – Я запізнююсь.* слід розглянути неспівпадіння граматичної форми присудка: складеного іменного в англійському реченні, та дієслівного в українському. Форми герундія, які відсутні в українській мові, також потребують зіставлення, порівняння і усвідомлення як різниці форм вираження, так і відповідників у перекладі. Зокрема, рекомендовано перекладати герундій іменником, інфінітивом, або підрядним реченням, тож, в перекладі слід вдаватися до перекладацьких трансформацій (заміна форм, розширення тощо). Наприклад, речення *I like dancing.* можна перекласти: *Я люблю танцювати. Я полюбляю танці. Мені подобається коли я займаюся танцями.*

Таким чином, навички спостереження за мовними явищами англійської та української мов, зіставляючи та аналізуючи фонетичні, лексичні, морфологічні, граматичні та синтаксичні аспекти, встановлюючи риси подібності та риси відмінності, можуть бути сформовані під час вивчення ОК «Порівняльна типологія англійської та української мов». Впродовж усього процесу вивчення іноземної мови здобувач буде вдосконалювати досвід спостереження за ізоморфністю та аломорфністю іноземної мови відносно рідної, а також трансформує його у свою майбутню фахову діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жлуктенко Ю.О. Порівняльна граматики англійської та української мов. К.: Радянська школа, 1960. 160 с.
2. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2003. 464 с.
3. Левицький А.Е. Порівняльна граматики англійської та української мов. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 264 с.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Дерефінка Наталія

Львівський державний університет внутрішніх справ

Навчально-науковий інститут

права та правоохоронної діяльності,

магістр I курс

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зараз, як ніколи, в складний час війни, особливо гостро постає питання захисту довкілля, адже збройна агресія РФ катастрофічно впливає на стан навколишнього природного середовища України як ніщо інше.

Внаслідок чого, наша «ЕкоСистема» змушена була «одягнути камуфляж» [1].

Російське вторгнення вносить жакливі та невикордані корективи у нашу екологію, які відчуватимуть не лише нинішні, а майбутні покоління. Щоразу наше довкілля зазнає нищівних ударів з боку агресора, які призводять до трагічних наслідків. У зв'язку з тим, захист довкілля став одним з найпріоритетніших напрямків діяльності держави в реаліях сьогодення.

Нині наша країна, попри всі труднощі, вживає невідкладних заходів для забезпечення захисту навколишнього природного середовища.

Приміром, можемо, виокремити такі значні досягнення державних інституцій у сфері захисту довкілля. Зокрема, одним із позитивних результатів, є розробка Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України веб-ресурсу і мобільного застосунку «ЕкоЗагроза».

Прикладна програма «ЕкоЗагроза» - це офіційний ресурс Міндовкілля, розроблений за підтримки цифрової трансформації України, стандартизована форма для автоматичного збору та фіксації інформації про екологічні загрози в режимі реального часу, з географічною прив'язкою до місцевості [2]. Згаданий застосунок є частиною раніше створеної Міндовкіллям єдиної загальнонаціональної платформи «Екосистема», завдяки якій можна надавати адміністративні послуги онлайн та отримувати довкіллеві дані. Крім того, «ЕкоЗагроза» стала ефективним засобом збору інформації про воєнні злочини росіян проти українського довкілля. Кожна людина може зафіксувати і повідомити про такий злочин через веб-платформу [1].

Практичність додатку, дедалі розвивається, станом на сьогодні до нього додано моніторинг за радіаційною ситуацією, показники стану якості повітря, вод та ґрунтів по всій території України.

Наступним, чималим здобутком є втілення в життя Екологічного договору. Для реалізації цього проєкту було створено Міжнародну робочу групу щодо екологічних наслідків війни, яка вже активно функціонує. Зокрема, слід зауважити, що співголовою вищезазначеної робочої групи є керівник Офісу Президента України Андрій Єрмак. Він акцентує увагу на тому, що екологічний договір для України, розроблений Міжнародною робочою групою щодо екологічних наслідків війни, є безпрецедентним документом, який зробить Україну прикладом для світу в питанні захисту довкілля [3].

Провідною метою проекту є реалізація таких ключових завдань.

Перше – оцінка збитків довкіллю, яких завдала і завдає Росія на території України. Друге завдання – покарання за вчинення цих злочинів та репарацій. Андрій Єрмак висловив упевненість, що кожен факт злочину Росії обов’язково стане основою для майбутніх судових процесів, а зрештою – основою доказової бази для компенсації та репарацій. Третє завдання – відновлення природи й усунення завданої шкоди [3].

У свою чергу, Міністр Міндовкілля Руслан Стрілець повідомив, що наразі над імплементацією Екологічного договору працює ціла урядова команда, до складу якої входять представники з 14 органів влади. Крім того, за його словами відбулася перша установча зустріч робочої групи, на якій обговорили пропозиції від урядових інституцій, та зокрема завершили роботу над проектом плану заходів з реалізації Комплекта. І вже найближчим часом документ буде винесений на громадське обговорення та поданий на розгляд Уряду [4].

Таким чином, з огляду на вищесказане, можемо констатувати, що у світлі сьогодення наша держава, не покладаючи рук, завдяки спільним зусиллям та роботі з імплементації відповідних державних органів та міжнародних партнерів, всіляко сприяє реалізації захисту довкілля для забезпечення збереження, відновлення та покращення ЕкоСистеми України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стрілець Р. Шкода довкіллю від війни вже перевищує 1,9 трильйона гривень. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/15/shkoda-dovkilliyu-vid-vijny-vzhe-perevyshhuje-19-tryljona-gryven-ruslan-strilecz/>
2. ЕкоЗагроза: офіційний ресурс Міндовкілля. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/about>
3. Єрмак А. Екологічний договір для України – не лише про покарання Росії за завдання шкоди довкіллю, а й про майбутнє для наступних поколінь. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ekologichnij-dogovir-dlya-ukrayini-ne-lishe-pro-pokarannya-r-88889>
4. Міндовкілля: Екологічний договір для України: Міжнародна робоча група щодо екологічних наслідків війни активізувала процес його реалізації. URL: <https://mepr.gov.ua/ekologichnyj-dogovir-dlya-ukrayiny-mizhnarodna-robocya-grupa-shhodo-ekologichnyh-naslidkiv-vijny-aktualizovala-protses-jogo-realizatsiyi/>

Інгульська Діана Анатоліївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Науковий керівник: Свінцицька Юлія Сергіївна
доктор філософії в галузі права,
старший викладач кафедри
фінансових розслідувань та економічної безпеки
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Збереження державної таємниці в період воєнного стану має велике значення, адже її розголошення може серйозно загрожувати безпеці держави та її громадян, вплинути на обороноздатність та стабільність країни. Ворог може використати таку інформацію для планування атак, підриву стратегічних об'єктів, поставити під загрозу військові операції і життя цивільного населення. Відповідно до ч. 1 ст. 17 Конституції України, захист суверенітету, територіальної цілісності, безпеки є найважливішими завданнями держави та народу[1]. В умовах збройної агресії росії, Україна повинна особливо пильно реагувати на будь-які можливі спроби витоку важливої інформації. Збереження державної таємниці вимагає не лише контролю за інформацією, а й суворої відповідальності за її розголошення.

На думку М. Д. Дурманова, державна таємниця – це важлива державна інформація, доступ до якої має обмежуватися вузьким колом уповноважених осіб в інтересах національної безпеки. Л. В. Савельєв зазначає, що військова та державна таємниця охоплює будь-яку інформацію, яка здатна надати противнику уявлення про бойову спроможність збройних сил, а також про політичну та економічну ситуацію в державі[2].

Відповідно до ст.1 Закону України «Про державну таємницю», державна таємниця – це різновид секретної інформації, що містить відомості у сфері оборони, економіки, науки, техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та правопорядку, розголошення якої може завдати шкоди національній безпеці України та яка, відповідно до встановленого цим Законом порядку, визнана державною таємницею та охороняється державою[3].

Служба безпеки України є спеціально уповноваженим державним органом у сфері охорони державної таємниці, одним із основних завдань якого є її захист від розголошення, зокрема шляхом виявлення та розслідування фактів її розголошення, а також притягнення винних до відповідальності.

Посадові особи та громадяни несуть дисциплінарну, адміністративну відповідальність та кримінальну відповідальність за: розголошення державної таємниці; втрату документів та інших матеріальних носіїв секретної інформації; порушенні порядку передачі державної таємниці іншій державі чи організації; необґрунтоване розсекречення; порушення режиму секретності; неналежне забезпечення охорони державної таємниці та ін.[3].

Дисциплінарна відповідальність за розголошення державної таємниці застосовується до працівників і посадових осіб у разі порушення ними трудової дисципліни або умов трудового договору, що передбачало нерозголошення державної таємниці. Але якщо такі дії не мають складу адміністративного чи кримінального правопорушення, тобто ця інформація не набула широкого розголосу і не спричинила шкоди інтересам держави. До особи, яка допустила розголошення державної таємниці, можуть бути застосовані такі дисциплінарні заходи: догана, зауваження, пониження в посаді, звільнення з роботи, позбавлення допуску до державної таємниці тощо.

Адміністративна відповідальність встановлена ст. 212² КУпАП. До адміністративних правопорушень, пов'язаних із розголошенням державної таємниці, належать: порушення порядку передачі державної таємниці іншим державам чи організаціям; недодержання порядку допуску та доступу до державної таємниці; неналежне забезпечення охорони державної таємниці; порушення правил охорони державної таємниці під час міжнародного співробітництва; недодержання вимог захисту інформації. Карється накладенням штрафу на громадян від 10 до 30 нмдг і на посадових осіб від 30 до 100 нмдг. Повторне порушення протягом року тягне за собою накладення штрафу від 30 до 80 нмдг на громадян і від 50 до 150 нмдг для посадових осіб[4].

Кримінальна відповідальність передбачена ст. 328 і ст. 329 КК України Зокрема, ст. 328 передбачає відповідальність за розголошення державної таємниці особою, якій вона була довірена чи стала відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків, без ознак державної зради чи шпигунства. Карється позбавленням волі на строк від 2 до 5 років з можливим додатковим позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю до 3 років. Якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки, то позбавлення волі на строк від 5 до 8 років. Ст. 329 передбачає відповідальність за втрату документів чи інших носіїв секретної інформації, що містять державну таємницю, особою, якій вони були довірені, якщо вона сталася внаслідок порушення правил поведінки з ними. Карється позбавленням волі на строк до 3 років з можливим позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю до 3 років. Якщо такі дії призвели до тяжких наслідків, то позбавлення волі на строк від 2 до 5 років[5]. У даному контексті тяжкі наслідки включають випадки, коли завдається істотна шкода інтересам держави. Зокрема, коли внаслідок розголошення чи втрати секретної інформації виникає необхідність перегляду стратегічних планів, створюється загроза життю та здоров'ю розвідників або з'явилася серйозна загроза для національної безпеки.

Розголошення державної таємниці є кримінально-караним в більшості країн світу, оскільки високий рівень суспільної небезпеки таких діянь зумовлює необхідність саме таких заходів.

Пенітенціарний кодекс Естонії передбачає кримінальну відповідальність за розголошення державної таємниці як умисно, так і через необережність. Покарання передбачає як штраф, так і позбавлення волі строком до 5 років. Необережне розголошення карється м'якше – штраф або до 1 року позбавлення волі. Також передбачена відповідальність юридичних осіб. У Латвії кримінальна відповідальність за розголошення державної таємниці поділяється залежно від форми вини: умисно чи з необережності. За умисне розголошення передбачено покарання у вигляді позбавлення волі до 5 років або альтернативні покарання (штраф, пробаційний нагляд, громадські роботи, позбавлення права обіймати посади). За необережне розголошення передбачено

позбавлення волі до 2 років або ті ж альтернативні покарання, як і при умисному. Необережне діяння карається лише за умови істотної шкоди, хоча така поведінка є суспільно небезпечна. У Литві кримінальна відповідальність за умисне розголошення державної таємниці передбачає штраф, арешт або позбавлення волі строком до 3 років. Також карається необережне розголошення державної таємниці, однак закон не встановлює м'якших санкцій, тому воно карається так само як умисне[6]. Порівняння законодавства країн Балтії показує, що відповідальність за розголошення державної таємниці залежить від того, чи було діяння умисним, чи вчинене з необережності. Це дає можливість краще враховувати ступінь небезпеки правопорушення та забезпечується більш справедливе покарання.

В умовах воєнного стану відповідальність за розголошення державної таємниці набуває особливого значення, адже від збереження секретної інформації залежить безпека держави, захист стратегічних об'єктів та критичної інфраструктури, успішне ведення воєнних дій, охорона життя і здоров'я громадян і військовослужбовців. Законодавство України встановлює чіткі правила охорони державної таємниці та відповідальність за такі порушення. Захист державної таємниці є обов'язком як державних органів, так і кожного громадянина, який має допуск до секретної інформації. Практика країн Балтії, де відповідальність залежить від форми вини – чи було воно умисне, чи з необережності – свідчить про доцільність такого підходу. Це допомагає точніше врахувати характер і небезпеку діяння та справедливо призначити покарання. Відповідальність за порушення у сфері державної таємниці підкреслює, що будь-яка недбалість чи неухважність в умовах війни становить реальну загрозу та допомагає ворогу, тому необхідно притягувати до суворої юридичної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text> (дата звернення: 22.03.2025).
2. Олексенко В. Г., Лагун К. Д., Новіков Д. О. Проблемні питання щодо визначення кримінальної відповідальності за порушення законодавства в сфері охорони державної таємниці. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 9 URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/103> (дата звернення: 22.03.2025).
3. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ : станом на 30 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 22.03.2025)
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х : станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 23.03.2025)
5. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-ІІІ : станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 23.03.2025).
6. Куцева О. В. Досвід країн Балтії в частині встановлення кримінальної відповідальності за розголошення державної таємниці. Прикарпатський юридичний вісник. 2024. № 5. С. 94–98. URL: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2024.17> (дата звернення: 23.03.2025).

Левченко Максим Дмитрович

курсант ФПФОДР НПУ

Копилов Едуард Володимирович

викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ІНШИМИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Сучасні виклики у сфері боротьби зі злочинністю вимагають комплексного підходу та скоординованої діяльності різних правоохоронних органів. Оперативно-розшукові підрозділи відіграють ключову роль у виявленні, попередженні та розслідуванні злочинів, проте їх ефективність значною мірою залежить від рівня взаємодії з іншими структурами. Системна співпраця між органами Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро та іншими відомствами дозволяє швидко обмінюватися інформацією, координувати дії та запобігати правопорушенням. З огляду на це, дослідження механізмів співпраці між підрозділами оперативно-розшукової діяльності та іншими правоохоронними органами є вкрай важливим. Воно дозволяє виявити недоліки у взаємодії, розробити ефективніші підходи до боротьби зі злочинністю та забезпечити належний рівень правопорядку. Вивчення цього питання сприяє зміцненню міжвідомчої координації, усуненню бюрократичних бар'єрів та підвищенню ефективності правоохоронної діяльності в цілому.

Поняття взаємодія є зовнішньо схожим з такими поняттями, як «співробітництво», «координація», «узгодження», «сприяння». Філософія розглядає взаємодію як категорію, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість, зміну стану, а також породження одного об'єкта іншим. Взаємодія означає «взаємно діяти», «спільно працювати», «співробітничати» і заснована на законі та підзаконних актах; взаємодія – це спільна або погоджена за місцем і часом у певних межах діяльність оперативних підрозділів між собою та з іншими підрозділами і службами, що здійснюється відповідно до їхньої компетенції та спрямована на виявлення та припинення злочинів, нейтралізацію причин і умов, які сприяють їх вчиненню [1, с. 82]. А у новому тлумачному словнику української мови дане поняття визначається, як: 1) співдія, співдіяння; 2) взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [2, с. 97].

О.М. Бандурка зазначає, що оперативні підрозділи діють не самі по собі, а в системі органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Вони здатні виконувати свої завдання не ізольовано, а у взаємодії з іншими підрозділами правоохоронних органів, використовуючи їх можливості [3, с. 140].

На думку радянського науковця В.М. Аتماжитова, взаємодія підрозділів карного розшуку з іншими службами міськрайлінорганів внутрішніх справ при розкритті злочинів – це заснована на законі і підзаконних нормативних актах погоджена діяльність процесуального, оперативно-розшукового, адміністративного та організаційно-управлінського характеру із застосуванням найбільш доцільного сполучення

притаманних суб'єктам взаємодії сил, засобів і методів, що дозволяє досягнути високих результатів у розкритті злочинів і відшкодуванні матеріального збитку [4, с. 312]

Отже, ефективна взаємодія оперативних підрозділів із іншими правоохоронними органами ґрунтується на законодавчих та організаційних засадах, що дозволяють максимально ефективно використовувати наявні сили та засоби. Однею з ключових форм взаємодії між оперативними підрозділами та іншими правоохоронними органами є обмін інформацією. Це передбачає оперативну передачу даних про осіб, причетних до злочинної діяльності, про місцезнаходження підозрюваних, розслідувані справи та інші аспекти, що сприяють розкриттю злочинів. Такий обмін може відбуватися у вигляді офіційних запитів, через спеціалізовані інформаційні системи чи під час спільних нарад.

Важливою формою співпраці є спільні оперативно-розшукові заходи. Йдеться про проведення спільних операцій, затримання злочинців, обшуків та інших заходів, спрямованих на розслідування кримінальних правопорушень. Ці заходи передбачають чітку координацію дій між різними правоохоронними структурами, що дозволяє уникати дублювання функцій та ефективно використовувати ресурси.

Не менш значущими є координаційні наради, які спрямовані на визначення стратегічних напрямів діяльності, обговорення актуальних загроз, розподіл компетенцій та узгодження методів роботи. Вони можуть проводитися як на міжвідомчому рівні, так і в межах окремих оперативних груп, що працюють над конкретними справами. Ще одним ефективним механізмом є залучення експертів та спеціалістів. Враховуючи сучасні виклики, оперативно-розшукова діяльність часто потребує участі вузькопрофільних фахівців, таких як криміналісти, аналітики з кібербезпеки, спеціалісти з фінансового моніторингу та експерти з боротьби з корупцією. Їхні знання та досвід допомагають оперативним підрозділам якісніше аналізувати отриману інформацію, що сприяє успішному розкриттю злочинів.

Не менш значущою формою взаємодії є обмін аналітичними даними. Це включає спільний аналіз криміногенної ситуації, виявлення закономірностей у вчиненні злочинів, прогнозування тенденцій злочинності та розробку ефективних заходів для їхнього попередження. Така аналітична робота дозволяє оперативним підрозділам діяти на випередження, вживаючи необхідних заходів до моменту скоєння правопорушень.

Отже, ефективна взаємодія підрозділів оперативно-розшукової діяльності з іншими правоохоронними органами є важливим чинником у забезпеченні правопорядку та національної безпеки. Скоординована робота дозволяє своєчасно виявляти, запобігати та розслідувати злочини, а також оптимізувати використання ресурсів різних відомств. На законодавчому рівні встановлено чіткі механізми співпраці, проте на практиці існують певні проблеми, зокрема обмежений обмін оперативною інформацією, дублювання функцій та технічні складнощі. Вирішення цих питань можливе завдяки вдосконаленню нормативно-правового регулювання, запровадженню єдиних інформаційних систем, проведенню спільних навчань та посиленню міжвідомчої координації.

Таким чином, подальший розвиток механізмів взаємодії між оперативними підрозділами та іншими правоохоронними органами сприятиме підвищенню ефективності боротьби зі злочинністю, зміцненню правопорядку та захисту інтересів держави і громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / [відп. ред.: В.В. Коваленко, Є.М. Моїсєєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко]. Атіка, 2003. Оперативно-розшукова діяльність поліції. 2010. 1128 с.
2. Отримання та використання первинної оперативно-розшукової інформації оперативними підрозділами ОВС України : монографія / А. В. Баб'як, В. П. Сапальов, М. В. Стащак, В. В. Шендрик. – Л. : Каменярь, 2010. – 167 с.
3. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність : [підручник] / О.М. Бандурка. – Х. : Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.
4. Шендрик В.В. Організаційно-тактичні основи профілактики пенітенціарної злочинності : навч. практ. посіб. / [Н. Є. Філіпенко, В. В. Шендрик, В. В. Марков]. – К. : РВВ МВС України, 2009. – 116 с

Овчаренко Антоніна Олексіївна
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 «Право»
освітньо-наукової програми «Право»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: **Андрєєва Олена Вікторівна**
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри економічного права та економічного судочинства

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ ТА США

Електронна комерція посідає важливе місце в сучасному глобальному ринку, що обумовлює необхідність її чіткого нормативного врегулювання. США посідають друге місце у світі за обсягом ринку електронної комерції, тоді як в Україні ця сфера ще формується, проте демонструє динамічне зростання. У зв'язку з цим постає необхідність удосконалення правового регулювання електронної комерції, з урахуванням міжнародного досвіду.

Україна і США мають спільні риси в регулюванні електронної комерції, зокрема визнання юридичної сили електронного підпису, вимогу згоди суб'єктів на електронну взаємодію, регулювання електронного документообігу тощо. Водночас є істотні відмінності:

Правова база України у сфері електронної комерції формується переважно за європейською моделлю. Основні нормативні акти – Цивільний кодекс України, Закон України «Про електронну комерцію», Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», Закон України «Про захист прав споживачів», Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», Закон України «Про платіжні послуги» та ін. Вони визначають загальні принципи здійснення правочинів в електронній формі, правовий статус електронного підпису, обов'язки суб'єктів електронної комерції та гарантії прав споживачів.

Регулювання електронної комерції в Україні не можна вважати централізованим у повному розумінні цього терміна. Воно, радше, є інституційно розпорощеним і частково уніфікованим, але не системним і не гнучким.

У США правове регулювання електронної комерції базується на принципах саморегулювання, обмеженого державного втручання та пріоритету захисту прав споживачів. Нормативна база у сфері регулювання електронної комерції складається з законів, прийнятих як на федеральному рівні, так і на рівні окремих штатів. Універсального кодексу електронної комерції США не мають, проте правозастосовна практика значною мірою базується на принципі свободи договору.

Так, основним нормативним актом у сфері правового регулювання електронної комерції є Закон про електронні підписи в глобальній та національній торгівлі (Electronic Signatures in Global and National Commerce Act) (далі – E-SIGN Act) [1]. Цей федеральний закон забезпечує правове визнання електронних документів та електронних підписів, надаючи їм таку ж юридичну силу, як їхнім традиційним аналогам – паперовим документам і власноручним підписам.

В Україні електронний підпис має юридичну силу лише за умови використання кваліфікованого електронного підпису (КЕП), що відповідає технічним вимогам та сертифікується центральним засвідчувальним органом. Це гарантує високий рівень захисту, але водночас знижує гнучкість при укладенні електронних правочинів. Так, Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» регламентує використання електронної ідентифікації, електронних підписів, електронних печаток та інших електронних довірчих послуг, необхідних для підтвердження автентичності електронних документів і транзакцій. Завдяки цьому забезпечується юридична сила електронних правочинів та вони прирівнюються до паперових аналогів [2].

Натомість у США визнається принцип «технологічної нейтральності» — електронний підпис не потребує сертифікації, а будь-який спосіб електронного підтвердження волі сторін (включно з введенням імені у формі або натисканням кнопки) може вважатися юридично дійсним, якщо він погоджений сторонами договору. Цікаво, що в розділі (106) E-SIGN Act вживається такий термін як «електронний запис», що означає договір або інший запис, створений, згенерований, надісланий, переданий, отриманий або збережений за допомогою електронних засобів комунікацій. А електронний підпис визначається як електронний звук, символ або процес, прикріплений до договору або логічно пов'язаний з договором або іншим записом і виконаний або прийнятий особою з наміром підписати такий запис [1].

Ще однією суттєвою відмінністю між правовим регулюванням електронної комерції в Україні та США є система оподаткування цього виду господарської діяльності.

Україна застосовує загальні правила оподаткування до суб'єктів електронної комерції, що викликає певні труднощі з обліком доходів, отриманих через цифрові платформи або іноземні маркетплейси. Законодавство не повною мірою враховує особливості новітніх бізнес-моделей, як-от краудфандинг, дропшипінг тощо.

У США питання оподаткування онлайн-продажів регулюється на рівні штатів. Важливим є рішення Верховного суду у справі *South Dakota v. Wayfair, Inc.* (2018) [3], яке дозволило штатам стягувати податки з онлайн-продавців, навіть якщо вони не мають фізичної присутності на території штату. Такий підхід забезпечує фіскальну рівновагу в умовах стрімкого розвитку електронної торгівлі.

Щодо захисту персональних даних, то в Україні це питання регулюється Законом «Про захист персональних даних», проте він не відповідає вимогам Загального регламенту захисту даних ЄС (GDPR) та має застарілу термінологію. Потреба в оновленні нормативно-правової бази є очевидною. Частина цих проблем було вирішено в законопроекті № 8153 «Про захист персональних даних».

У США відсутній єдиний закон, аналогічний GDPR, проте діють спеціальні акти (наприклад, Закон про захист конфіденційності дітей в Інтернеті (Children's Online

Privacy Protection Act, COPPA [4]), який регулює збір, використання та розповсюдження особистих даних дітей віком до 13 років у цифровому середовищі) та регіональні ініціативи, зокрема Каліфорнійський закон про конфіденційність споживачів (California Consumer Privacy Act, CCPA [5]), який встановлює суворі вимоги до компаній щодо збору, зберігання та використання персональних даних мешканців штату. У результаті формується гнучка, але фрагментована система захисту даних.

Окрім того, у сфері захисту електронних платежів діє Стандарт безпеки даних індустрії платіжних карт (Payment Card Industry Data Security Standard, PCI DSS), який встановлює обов'язкові вимоги щодо захисту конфіденційних даних власників платіжних карт під час їх зберігання, обробки та передачі в інформаційні системи компаній [6]. В Україні ж відсутні окремі національні стандарти на рівні закону щодо кіберзахисту електронних платежів.

Якщо говорити про контролюючі органи, то можна відзначити що регуляторна політика в США та Україні досить суттєво відрізняється. В США діє Федеральна торгова комісія, яка здійснює контроль за дотриманням законодавства у сфері онлайн-реклами, персоналізованого маркетингу та обробки персональних даних споживачів, а також здійснює нагляд за політиками конфіденційності компаній, перевіряючи їхню відповідність заявленим стандартам. Повноваження Федеральної торгової комісії визначаються Законом про Федеральну торгову комісію (Federal Trade Commission Act) [7]. В Україні функції розподілені між кількома органами, такими як: Антимонопольний комітет України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, Державна податкова служба України тощо.

Підсумовуючи, варто зауважити, що українське законодавство у сфері електронної комерції не є комплексним. Основні положення розкидані між різними нормативними актами, що створює правову невизначеність для учасників ринку. Багато норм залишаються застарілими або не відповідають сучасним викликам цифрової економіки (наприклад, слабка регламентація автоматизованого прийняття рішень, штучного інтелекту, криптовалют тощо).

Натомість CCPA встановлює прозорі та чіткі права споживачів, включаючи право на виправлення, перенесення, заборону автоматизованого прийняття рішень. Україні варто оновити своє законодавство з урахуванням американського досвіду.

Україна наразі не має окремого закону, який би регламентував обробку персональних даних дітей. COPPA – приклад суворого, але справедливого підходу.

Також, на відміну від США, в Україні немає централізованого органу, який би координував політику в сфері електронної комерції. Це призводить до конфлікту повноважень та низької ефективності контролю. Україні варто або створити аналогічний орган, або реформувати існуючу систему розподілу повноважень.

Отже, правова модель США ґрунтується на гнучкості та адаптивності, тоді як українська – на нормативно-правовій деталізації. Для вдосконалення регулювання в Україні доцільно врахувати досвід США в частині інституційного забезпечення, стандартів саморегулювання, та інструментів захисту прав споживачів у цифровому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Electronic Signatures in Global and National Commerce Act. URL: <https://www.fdic.gov/resources/supervision-and-examinations/consumer-compliance-examination-manual/documents/10/x-3-1.pdf> (Last accessed: 07.04.2025).
2. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 07.07.2025).
3. South Dakota v. Wayfair, Inc. (2018). Supreme Court of the United States. URL: https://www.supremecourt.gov/opinions/17pdf/17-494_j4e1.pdf (Last accessed: 07.04.2025).
4. Children's Online Privacy Protection Rule. Federal Trade Commission. URL: <https://www.ftc.gov/legal-library/browse/rules/childrens-online-privacy-protection-rule-coppa> (Last accessed: 07.04.2025).
5. California Consumer Privacy Act. CCPA. URL: <https://theccpa.org/> (Last accessed: 07.04.2025).
6. Official PCI Security Standards Council Site. PCI Security Standards Council. URL: <https://www.pcisecuritystandards.org/> (Last accessed: 07.04.2025).
7. Federal Trade Commission Act. Federal Trade Commission. URL: <https://www.ftc.gov/legal-library/browse/statutes/federal-trade-commission-act> (Last accessed: 07.04.2025).

Олексенко Альона Віталіївна
студентка 2 курсу денної форми
здобуття освіти другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 081 «Право»
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету ім. Т. Шевченка

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АРБІТРАЖНОГО КЕРУЮЧОГО В УКРАЇНІ ТА США

Дослідження законодавства про банкрутство США має велике значення при вдосконаленні українського законодавства. Запозичення прогресивних правових конструкцій сприятиме зміцненню вітчизняного нормативного регулювання праввідносин у сфері неплатоспроможності.

Основними нормативно-правовими актами в США та Україні є The United States Bankruptcy Code (українською – Кодекс про банкрутство США) та Кодекс України з процедур банкрутства відповідно.

Особа, яка бажає отримати статус приватного попечителя (в Україні іменується як арбітражний керуючий), має відповідати значному обсягу вимог перелічених у § 58.3 ч. 58 Глави 1 Розділу 28 The Code of Federal Regulations (українською – Федеральні правила США). Згідно цього нормативного положення, майбутній приватний попечитель повинен бути: неупередженим, ввічливим, психічно та фізично здатним виконувати обов'язки, мати належний рівень освіти та відповідати іншим вимогам § 58.3 [1]. Нормами чинного КУЗПБ в дещо схожий спосіб сформульовано перелік вимог до арбітражного керуючого. Основна відмінність полягає в тому, що у ч. 1 ст. 11 КУЗПБ серед переліку обов'язкових умов зазначено проходження навчання та стажування [2].

Заслугує на увагу норма § 321 The United States Bankruptcy Code, якою передбачається можливість призначити приватним попечителем не лише фізичну, а також і юридичну особу [3]. Приватний попечитель, який виступає від імені юридичної особи, в обов'язковому порядку має відповідати вимогам, встановленим The Code of Federal Regulations. Виходячи з визначення закріпленого у ч. 1 ст. 1 КУЗПБ, арбітражним керуючим, на жаль, може бути виключно фізична особа [2]. Закріплення на рівні КУЗПБ норми, яка б надавала можливість спеціалізованим юридичним особам виступати в якості арбітражного керуючого, сприятиме вирішенню ряду проблемних питань, зокрема: оперативна заміна тимчасово непрацездатного арбітражного керуючого, швидке прийняття великого об'єму інформації шляхом залучення декількох осіб одночасно.

Згідно § 704 The United States Bankruptcy Code, приватний попечитель під час виконання своїх повноважень повинен діяти з врахуванням інтересів зацікавлених сторін (кредиторів та боржника) [3]. Зазначене повністю кореспондує українському законодавству.

Відмінності у нормативному регулюванні правового статусу арбітражного керуючого в Україні та США чітко прослідковуються у питанні призначення такої особи у конкретну справу. Так, в США приватного попечителя призначає Програма попечителів

США або ж він обирається кредитором боржника. В Україні кандидатура арбітражного керуючого визначається автоматизованим відбором із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Розбіжність також присутня при вирішенні питання обов'язковості страхування професійної відповідальності. Відповідно до § 322 The United States Bankruptcy Code, обов'язковою передумовою призначення особи в якості приватного попечителя по справі є наявність страхового поручителя [3]. В Україні страхування відповідальності арбітражного керуючого є правом останнього (ч. 1 ст. 24 КУзПБ) [2]. Закріплення такого підходу, на мою думку, є прогалиною у регулюванні правового статусу арбітражного керуючого з огляду на наступне: по-перше, учасники провадження у справі про банкрутство не мають фінансового захисту; по-друге, це знижує довіру до інституту арбітражного керуючого.

Отже, під час аналізу специфіки нормативного закріплення правового статусу арбітражного керуючого в Україні та США, чітко простежуються відмінності в регулюванні. Розбіжності полягають у наступному: відсутність вимоги про навчання та стажування майбутнього приватного попечителя у США; різному порядку призначення приватного попечителя та арбітражного керуючого у конкретну справу; можливість виконувати роль приватного попечителя юридичній особі у США; обов'язковість (у США) та добровільність (в Україні) страхування професійної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Code of Federal Regulations: Act of May 17, 1996. URL: <https://www.ecfr.gov/current/title-28/chapter-I/part-58> (date of access: 01.04.2025).
2. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. Дата оновлення: 01.02.2025 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 01.04.2025).
3. United States Code: Title 11 – BANKRUPTCY. LII / Legal Information Institute. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/11> (date of access: 01.04.2025).

Рахманов Михайло Ігорович

ад'юнкт

Національний університет оборони України, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Державна безпека є одним із важливих елементів національної безпеки України завдання якої, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» є забезпечення захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [1]. На фоні існуючих безпрецедентних викликів, зумовлених військовою агресією вкрай важливо ефективно й результативно протидіяти таким діям. З огляду на вказане, до суб'єктів, які наділені компетенцією із фізичної протидії цим посяганням має приділятися прискіплива і, водночас, справедлива увага.

Серед їхнього числа особливе місце відведено Службі безпеки України, яка займає виняткове становище у структурі відповідних інституцій. Її офіційне позиціонування як суб'єкта, що забезпечує таку безпеку (абз. 2 ст. 1 Закону України «Про Службу безпеки України» [2]), повноваження та підслідність (ч. ч. 2, 7, 9, 10 ст. 216 КПК України [3]) аргументовано доводять авторську гіпотезу. Тому бачиться своєчасним і виправданим проаналізувати роль органу із позиції здійснення ним адміністративно-правового регулювання урахувавши визначальне значення цього вектору роботи.

Варто зазначити, що категорія «адміністративно-правове регулювання» є складною понятійною одиницею, яка давно перебуває у фокусі академічної спільноти. Із когорти відомих вчених і науковців, котрі розкривали її зміст та встановлювали сутність доцільно виокремити фундаментальні доробки Г. Буги і С. Кузьменка [4, с. 317-318, 320], В. Галуцька [5, с. 211], Л. Головій, В. Курила та І. Курило [6, с. 119], І. Городецької [7, с. 62], Т. Стоєвої [8, с. 302], а також деяких інших. Якщо виходити з уніфікованого підходу, то, зазвичай, під ним розуміють здійснення санкціонованого впливу на поведінку учасників регульованих відносин. Він виконується за допомогою адміністративно-правових засобів і має забезпечити досягнення визначених у безпековому законодавстві цілей. Слід урахувати такі погляди погодившись, що самі міри і власне їхня реалізація є похідними від сфери впливу установи. Оскільки, аналізована інституція комплексно забезпечує державну безпеку, то і всі регулятивні кроки у її виконанні націлені на окреслений вектор. Навіть якщо вести мову про внутрішньоорганізаційні питання, то в кінцевому підсумку все буде зводитися до згаданої вище мети.

Зважаючи на усталені підходи до розуміння форм роботи державних органів у цьому сенсі виключної уваги заслуговує такий аспект як видання нормативно-правових актів. Адже вони містять певний діапазон норм, що доповнюють акти законів України та спрямовані на їхню реалізацію. Тобто, саме при цій варіації управлінської діяльності

чітко проявлятимуться регулятивні міри.

Відповідно до абз. 3 ст. 10 профільного законодавчого акту Центральне управління Служби безпеки України видає положення, накази, розпорядження, інструкції, а також дає вказівки, обов'язкові для виконання у системі самої установи. Ці типи документів передбачають втілення в життя регулятивних заходів, шляхом об'єктивізації норм адміністративного права. Вони можуть містити дозволи, заборони, рекомендації, заохочення, конкретизацію законодавчих основ, шляхом регламентації процедурних аспектів, деталізацію приписів матеріального характеру тощо. Оскільки правоохоронний орган може видавати акти лише такої юридичної сили, то і регуляторний вплив зводиться до цього рівня.

Безумовно, слід усвідомлювати, що правова форма управління не обмежується суто затвердженням нормативно-правових актів. Серед відомих і безспірних для широкого загалу проявів мову доцільно вести про укладення адміністративних договорів, вчинення інших юридично значущих дій тощо. Однак, такі різновиди в контексті представленої тематики мають другорядну роль лише доповнюючи розкрити вище позицію.

Для забезпечення повноти і всебічності наукового дослідження варто уточнити, що наявність правових передбачає й неправові форми роботи. Разом із тим, сутнісно вони не призводять до настання юридично значущих наслідків. Зазначене не корелюється із типовими уявленнями щодо змісту адміністративно-правового регулювання, а тому відсутня обґрунтована підстава висвітлення цієї форми в наведеному ракурсі.

Висновки. На основі викладеного слід зазначити, що стійке ефективне та результативне забезпечення державної безпеки є надважливим завданням порівняно з іншими викликами в Україні. Серед числа інституцій, які наділені особливим становищем щодо вказаного питання чільне місце займає Служба безпеки України. Зазначене пояснюється законодавчим підходом та власне повноваженнями, підслідністю, а також ресурсним забезпеченням органу.

Із переліку реалізованих заходів за таким вектором доцільно виділити регулятивні кроки, які іменуються адміністративно-правовим регулюванням. Саме від наслідків таких дій залежить ефективність виконання завдань установи, важливих для досягнення ключової мети. Основним його проявом у виконанні суб'єкта правоохоронної діяльності є видача положень, наказів, розпоряджень, інструкцій, а також окремо вказівок, які є обов'язковими до виконання в системі цього суб'єкта. Завдяки їм здійснюється однойменний вплив, що передбачає пряме й побічне досягнення багатьох цілей безпекового законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
2. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 березня 1992 р. № 2229-XII // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

4. Буга Г., Кузьменко С. Поняття адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 317–321.
5. Галуцько В., Курило В., Короед С., Дрозд О. та ін. *Адміністративне право України*. Т. 1. Загальне адміністративне право : навч. посібн. Херсон : Грінь Д. С. 2015. 272 с.
6. Головій Л., Курило В., Курило І. Адміністративно-правове регулювання поводження з побутовими відходами. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. № 5 (40). С. 119.
7. Городецька І. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60–66.
8. Стоєва Т. Адміністративно-правове забезпечення громадської безпеки в Україні. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Дніпро, 11 березня 2022 р.). Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2022. 464 с.